

Fredagen den 14 december

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Beskattning av interna aktieöverlåtelser och avdrag vid taxeringen för garantiavsättningar

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 76 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:207 med förslag om beskattning av interna aktieöverlåtelser och avdrag vid taxeringen för garantiavsättningar jämte motioner.

I propositionen 1973:207 hade Kungl. Maj:t, under återropande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 16 november 1973, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
2. lag om ändring i taxeringsförordningen (1956:623).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag på grundval av två promemorior från företagsskatteberedningen, Interna aktieöverlåtelser (Ds Fi 1973:13) och Garantiavsättningar (Ds Fi 1973:9).

I fråga om s. k. interna aktieöverlåtelser föreslås bestämmelser om skärpt realisationsvinstbeskattning. Reglerna innebär att den som överlåter aktier i ett fåmansbolag till ett annat fåmansbolag där samma person eller honom närstående person äger aktier får skatta för hela köpeskillingen för aktierna som realisationsvinst. Har avyttringen av aktierna skett av organisatoriska eller marknadsmässiga skäl eller föreligger andra synnerliga skäl, föreslås dispens få medges för de skärpta reglerna.

De nya bestämmelserna avses skola tillämpas även på överlåtelse av aktie som sker efter utgången av år 1972. Om överlåtelsen av aktier återgår senast den 30 juni 1974 föreslås de nya bestämmelserna emellertid inte skola tillämpas.

Vidare föreslås en lagstadgad rätt till avdrag för framtida garantiutgifter i anledning av utestående garantiförpliktelser. Avdraget får dock i normalfallet inte överstiga de garantiutgifter som redovisats i räkenskaper under beskattningsåret. I vissa speciella fall föreslås rätt till avdrag för sådana framtida utgifter med belopp som efter särskild utredning befinnes skäligt. Riksskatteverket avses vidare, om det föreligger särskilda förhållanden i någon bransch, få meddela anvisningar om beräkning av avdraget efter schablon. Bestämmelserna om avdrag för framtida garantiutgifter avses skola tillämpas första gången vid 1974 års taxering.”

Fredagen den
14 december 1973

*Beskattning av
interna aktieöver-
låtelser och avdrag
vid taxeringen för
garantiavsättningar*

Fredagen den
14 december 1973

*Beskattning av
interna aktieöver-
låtelser och avdrag
vid taxeringen för
garantiavsättningar*

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:2185 av herrar Brundin (m) och Nilsson i Trobro (m) vari hemstälts att riksdagen beslutade att avdrag för garantiutgifter medgavs med ett belopp svarande mot redovisat, verkligt avsättningsbehov,

1973:2186 av herr Fågelsbo (c) vari hemstälts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:207 beslutade

1. att möjligheterna till återgång av interna aktietransaktioner genomförda under år 1973 utsträcktes till den 30 september 1974 samt

2. att dispensärenden enligt den föreslagna lagstiftningen skulle prövas av riksskatteverket med möjligheter till överklagande hos Kungl. Maj:t,

1973:2187 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m) vari hemstälts att riksdagen i anledning av propositionen 1973:207 beslutade

1. att vid beräkning av realisationsvinst vid interna aktieöverlåtelser skulle avräknas tillskjutet belopp eller anskaffningsvärde för de försålda aktierna med hänsynstagande till den penningvärdeförsämring som ägt rum under tiden,

2. att minoritetsposter i de berörda bolagen icke skulle omfattas av lagstiftningen,

3. att lagstiftningen skulle äga tillämpning först från och med dagen för promemorians avlämnande den 20 oktober 1973 samt

1973:2188 av herr Strömberg (fp) vari hemstälts att riksdagen skulle avslå propositionen 1973:207 i vad avsåg det retroaktiva ikraftträdandet.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

A. med anledning av propositionen 1973:207 och motionen 1973:2186 samt med avslag på motionerna 1973:2185, 1973:2187 och 1973:2188 anta de vid propositionen fogade förslagen till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) med den ändringen att ikraftträdandebestämmelserna skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att möjligheterna till återgång av interna aktietransaktioner genomförda under år 1973 skulle utsträckas till den 30 september 1974,

2. lag om ändring i taxeringsförordningen (1956:623),

B. avslå motionen 1973:2186, i den mån den inte kunde anses besvarad genom vad utskottet ovan hemställt.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Magnusson i Borås (m) och Söderström (m) vilka ansett att utskottet under A 1 bort hemställa,

att riksdagen skulle med anledning av propositionen 1973:207 och motionen 1973:2187 besluta, att 35 § 3 mom. kommunalskattelagen (1928:370) skulle ha av reservanterna föreslagen lydelse, innebärande att vid beräkning av realisationsvinst på interna aktieöverlåtelser skulle

medges ett indexreglerat avdrag för tillskjutet belopp eller för aktiernas anskaffningsvärde under förutsättning att den skattskyldige innehåft aktie i fem år och själv eller tillsammans med närstående person hade ett bestämmande inflytande i berörda aktiebolag,

2. av herrar Magnusson i Borås (m) och Söderström (m) vilka ansett att utskottet under A 1 bort hemställa,

att riksdagen skulle med anledning av propositionen 1973:207 och motionen 1973:2185 besluta att punkten 1 a av anvisningarna till 41 § kommunalskattelagen (1928:370) skulle ha av reservanternas föreslagen lydelse, innebärande att avdrag för garantiutgifter skulle medges med belopp som motsvarade redovisat avsättningsbehov,

3. av herrar Magnusson i Borås (m), Larsson i Umeå (fp), Hörberg (fp) och Söderström (m) vilka ansett att utskottet under A 1 bort hemställa,

att riksdagen skulle med anledning av propositionen 1973:207 och motionerna 1973:2186 och 1973:2187 samt med bifall till motionen 1973:2188 besluta att ikraftträdandebestämmelserna till lagen om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) skulle ha av reservanternas föreslagen lydelse, innebärande bl. a. att lagstiftningen skulle tillämpas från och med den 20 oktober 1973.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande nr 76 behandlar två olika frågor, dels de s. k. interna aktieöverlåtelseerna, dels nya bestämmelser för garantiavsättningar. På förslag av företagsskatteberedningen hemställs i propositionen 207 att hela försäljningsbeloppet för aktier vid s. k. interna försäljningar skall bli föremål för realisationsvinstbeskattning, sålunda även den del som utgör inbetalt eller tillskjutet aktiekapital. Anledningen till att utredningen föreslår detta är att den konstaterat att överlåtelser bl. a. skett på ett sätt som medfört icke avsedda skatteförmåner. I princip har det inneburit att dubbelbeskattning på inkomster från aktiebolag satts ur kraft. Givetvis har även dolda reserver i vissa fall ingått i försäljningen och i dess pris. I den mån som vederbörande tar ut beloppen från det köpande bolaget bör normalt dessa reserver bli beskattade som vanlig bolagsvinst. Detta torde också vara enda förutsättningen för att vederbörande skall kunna ta ut beloppen, därest allt går rätt till, då man inte kan förutsätta att pengarna i annat fall kan tillföras. Utöver bolagsskatten blir dessa uttag sålunda inte beskattade med mera än vad den tioprocentiga realisationsvinstbeskattningen utgör om aktierna innehåfts i fem år, sålunda en beskattning på ca 63–65 procent. Om vederbörande sedan i stället för lön tar ut betalning för aktierna, utgår icke heller arbetsgivaravgift eller sociala avgifter.

Man skulle kunna hävda att försäljningar på detta sätt innebär att företaget förändrar det egna kapitalet till främmande. Det skulle kunna medföra att utskiftningsskatt skulle utgå. Problemet aktualiserar sålunda frågan om dubbelbeskattning av vinster inom aktiebolagen. Efter det att bolagsskatten tagit ca 58 procent och det sedan uttagits en marginalskatt som inte sällan är 70 procent, blir det givetvis inte mycket över av den

Nr 159

Fredagen den
14 december 1973

*Beskattning av
interna aktieöver-
låtelser och avdrag
vid taxeringen för
garantiavsättningar*

Fredagen den
14 december 1973

*Beskattning av
interna aktieöver-
låtelser och avdrag
vid taxeringen för
garantiavsättningar*

inkomsten. Detta är väl något som utredningen i fortsättningen får ta ställning till.

Visst kan det riktas kritik mot det sätt som kommit till användning i vissa fall. Utskottet är också enigt på den punkten, men när man skall rätta till uppenbara fel, så slår man till onödigt hårt, och det drabbar även fall där det inte finns någon anledning för åtgärden. Därför menar vi reservanter att man kunde i lag bestämma vissa undantag. Ett sådant är ett undantag för det kapital som har inbetalats. Detta är redan beskattade pengar, och då borde man kunna göra det här undantaget. Utredningen erkänner också att det skulle kunna vara motiverat. Men så slår man ändå till. Vidare kan det givetvis inte finnas någon som helst anledning att beskatta minoritetsposter, där vederbörande inte har något inflytande på företaget. Dessa minoritetsposter i fåmansbolagen har redan tidigare en mycket svag ställning, och därför finns det ingen anledning att göra deras ställning ännu sämre.

Givetvis förekommer det inte sällan behov av interna aktieöverlåtelser. Detta framstår som särskilt angeläget vid strukturförändringar och vid rationaliseringar, något som inte minst regeringens näringspolitik ofta gått ut på. Vidare kan det vara behövt vid intagandet av en ny delägare, vid arvskifte m. m. Många familjeföretagare kan också vara nödsakade att avlyfta skulder till bolaget, vilka inte sällan uppkommit för att betala den ofta hårda förmögenhetsbeskattningen som, om den hade uttagits ur företaget genom lön, hade inneburit så katastrofalt stora uttag att företaget då kanske inte kunnat fortsätta med sin verksamhet. Egenföretagaren tvingas ju inte sällan till mycket stora inkomstuttag i företaget för att kunna betala förmögenhetsskatten, som ofta blir stor på grund av att aktiernas substansvärden räknas upp för högt, då den latent skatteskulden icke i sin helhet får avdragas vid aktievärderingen utan endast med en tredjedel. Sedan riksdagen nu i våras också antagit en lag om förbud mot sådana lån i det egna företaget blir detta ett allvarligt problem för många företag. Det är därför beklagligt att åtskilliga seriösa företag, som håller många människor i sysselsättning, skall få svårigheter när nu en metod har missbrukats.

Nu menar man att undantag får göras efter dispens från regeringen. Jag är icke anhängare av en metod med för mycket av dispenser i skattelagstiftningen, och vi har inom skatteutskottet ofta varit överens om att man skall ha så litet som möjligt av det. Lagstiftningen bör helst vara så avfattad att man av densamma kan utläsa dess verkningar.

Jag har emellertid i likhet med flera andra med stora ansträngningar försökt komma med förslag som skulle kunna inrymma alla tänkbara undantag. När det inte har lyckats har vi stannat för att godkänna propositionen i detta hänseende. Man kan göra det med tanke på att denna lag måste betraktas som ett provisorium och att företagsskatteberedningen får arbeta fram en bättre lag när större erfarenhet har vunnits av den nu föreslagna lagen.

Jag har emellertid icke kunnat vara med om att göra den föreslagna nya lagen retroaktiv, och därför föreslår representanterna från moderata samlingspartiet och även från folkpartiet att lagen skall gälla från den dag då utredningsförslagen framlades, nämligen den 20 oktober 1973. Under

innevarande år har nämligen riksskatteverket givit förhandsbesked som nu kommer att bli ogiltiga. Människor måste också kunna lita på att lagar inte kan göras retroaktiva. Håller man inte på den principen så kommer vi så småningom att hamna i ett läge som ur rättssäkerhetssynpunkt blir helt omöjligt.

Reservationen 2 avser garantiavsättningarna. Det är väl egentligen det första tecknet på att skatteberedningen försöker rätta till någonting för företagarna. Hittills har det ju mest varit att rätta till fel som möjliggjort skatteflykt. Vi har i reservationen krävt att den som genom utredning visar skäl för större avsättning än vad som kan erhållas genom huvudregeln också bör ha möjligheter att få den rättelse som är rimlig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga de tre till betänkandet avgivna reservationerna.

I detta anförande instämde herr Söderström (m).

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! En viktig och bärande princip i den svenska rättsstaten är att vi inte skall ha retroaktiv lagstiftning. Grunden för denna ståndpunkt är tanken att utövandet av statens maktbefogenheter gentemot den enskilde inte får präglas av godtycke. Den enskilde medborgaren måste i alla lägen kunna förutse de rättsliga och ekonomiska konsekvenserna av den eller de handlingar vederbörande tänker utföra. Om någon, sedan en handling är utförd, kommer i konflikt med lagar som inte fanns då handlingen utfördes är rättssäkerheten hotad.

Skattelagstiftningens uppgift är i allmänhet att förse staten med nödvändiga medel för offentliga utgifter och att så långt som möjligt rättvist fördela uttaget bland medborgarna.

Jag är medveten om att nu gällande lagar kan utnyttjas på ett sätt som inte avsågs när de infördes. Alltså har jag intet att invända mot syftet med propositionen, som är att komma åt vissa avarter som utvecklats inom lagstiftningens ram. Men frågan är: Vem skall ta konsekvenserna av att regering och riksdag stiftar en lag som visar sig kunna utnyttjas på ett mindre lyckat sätt? Det gäller alltså en situation som man inte kunde förutse när besluten fattades.

Mitt svar är: Staten bör ta konsekvenserna av vad som inträffar innan lagen hinner ändras.

Med en retroaktivt verkande lagstiftning kan en situation inträffa där fullkomligt laglydiga och oförvitliga medborgare kan bli utsatta för konsekvenser som de inte haft anledning räkna med när åtgärden vidtogs. Retroaktivt verkande lagar har vi försökt undvika i vårt land. Inte heller nu bör riksdagen medverka till en retroaktiv lagstiftning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 3.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Möjlighet till obehöriga skattelättnader genom intern aktieöverlåtelse har skapats genom de liberala regler som vi i vissa avseenden har i fråga om förctagsbeskattning och genom den lätthet med vilken man i Sverige kan skapa juridiska personer i obegränsad mängd att

Fredagen den
14 december 1973

*Beskattning av
interna aktieöver-
låtelser och avdrag
vid taxeringen för
garantiavsättningar*

användas i de mest skilda sammanhang. Vi har en beskattningsfilosofi för företag som gått ut på att man har velat uppskjuta beskattningen av vinster så länge vinsterna stannar kvar i företaget och arbetar där. Vi har med andra ord velat ha väl konsoliderade företag, även om den konsolideringen har skett med medel som egentligen skulle ha betalats i skatt.

Tekniskt går detta till på det sättet att företagen kan använda vinstmedel till fondavsättningar, till nedskrivning av varulager långt över prisfallsrisken, till nedskrivning av maskiner och inventarier med mer än den fysiska förslitningen givit anledning till. Aktiebolagens och de ekonomiska föreningarnas avsättningar till konjunkturinvesteringsfonder har omfattat åtskilliga miljarder kronor sedan dessa fonder kom till på 1950-talet. Det har inneburit stora förtida avskrivningar och starka konsolideringar av de företag som kunnat utnyttja fonderna. Men de har givetvis också fyllt sitt primära syfte, nämligen att bidra till en utjämning av investeringskonjunkturerna.

Den konsolidering som skett med skattepengar har inte bara inneburit att man fått starka företag, utan man har också skaffat riskkapital. Det har skapat en latent skatteskuld på ca 10 miljarder kronor. Den summan kommer säkerligen inte att minska framöver utan i stället att öka. Det mesta av denna skatteskuld kommer troligen aldrig att förfalla till betalning utan kommer att vara för evigt.

Alla de åtgärder som jag har räknat upp har alltså varit möjliga att vidta, och de har ingått i den skattefilosofi som jag inledningsvis nämnde. Men i skattepolitiken ingår också att när vinstmedel tas ut ur företagen träffas de av en ganska hård beskattning. För aktiebolag och ekonomiska föreningar håller vi oss med dubbelbeskattning. Först beskattas redovisad vinst i bolaget med proportionell skatt, som varierar något efter den kommunala skattesatsen men som genomsnittligt uppgår till 54 procent. Den vinst som sedan utdelas till aktieägaren beskattas med vanlig inkomstskatt hos honom.

För redovisad och utdelad vinst kan man säga att skattetrycket är mycket hårt – ett stycke över 90 procent av det ursprungligen redovisade vinstbeloppet. För s. k. fåmansbolag, där en eller möjligen några personer äger samtliga aktier och där delägarna på något sätt är verksamma i företaget, redovisas därför regelmässigt aldrig någon vinst – inte någon vinst att tala om i varje fall –, utan vinsten tas ut i form av lön som är avdragsgill för företaget. I praxis har taxeringsmyndigheterna godtagit praktiskt taget vilka löner som helst till företagsägarna som är verksamma i företagen.

Denna stora skillnad i skattebelastningen mellan vinstmedel, som i sin helhet stannar kvar i företagen, och de medel som utdelas som vinst eller tas ut i form av lön har skapat vissa problem och inlett många företagare i frestelsen att på olika sätt för konsumtion skattefritt försöka få ut vinstmedel eller förvandla löpande inkomster till kapitalinkomster med den ringa skattebelastning som där utgår. Som bekant beskattas aktier som innehafvs mer än fem år bara med en realisationsvinstskatt som drabbar 10 procent av försäljningssumman. Undantag och det skattefria bottenbeloppet spelar här ingen större roll, varför jag inte går in på det.

Handeln med vinst- och förlustföretag, som riksdagen lagstiftade mot under vårriksdagen 1972, var ett typiskt exempel på hur obeskattade reserver kunde tas ut till privat användning utan att inkomstskatt erlades.

Ett annat exempel har varit hur företagsledaren lånat ur aktiebolaget i stället för att ta ut lön eller vinstmedel och på det sättet undgått skatt. Detta har varit möjligt i alla de företag där det funnits av- och nedskrivningsmöjligheter och där avdrag för företagarens lön inte varit nödvändigt för att slippa företagets inkomstskatt. Under sommaren i år har också denna lucka täppts till som ju inte bara berör skattefrågorna utan också civillagstiftningen och den begränsade ansvarigheten i ett aktiebolag.

Frågan om interna aktieöverlåtelser, som vi har till behandling i dag, är ytterligare ett exempel där mindre nogräknade företagare med lönsamma rörelser gör försök att undkomma inkomstskatt på vinst eller arbetsinkomst genom att förvandla dessa till kapitalinkomster och bara betala den låga skatt som realisationsvinstbeskattningen ger.

För de av kammarens ledamöter som inte vet hur detta går till och som inte ansett sig behöva hjälp av någon god rådgivare vill jag i korthet lämna en liten beskrivning på den enklaste varianten av denna legala skatteflykt.

Jag driver en rörelse under namn av Aktiebolaget A, som har lägsta möjliga aktiekapital -- för närvarande 50 000 kronor. Rörelsen har gått bra, och jag har i enlighet med de beskrivna möjligheterna kunnat skriva ned lager och inventarier och på det sättet skaffat mig en obeskattad reserv av vinstmedel på låt oss säga 1 miljon kronor, vilket inte alls är omöjligt. Då bildar jag ett nytt aktiebolag, som jag kan kalla Aktiebolaget B och i vilket jag äger samtliga aktier -- även här med minsta möjliga aktiekapital, 50 000 kronor. Sedan säljer jag aktierna i Aktiebolaget A till det nybildade Aktiebolaget B för 1 miljon kronor. Det priset är inget att säga om -- det är ju marknadsvärdet. Men bolaget B har bara 50 000 kronor att betala med, så betalningen måste ske genom en revers. Någon säkerhet behöver jag knappast, då jag är både köpare och säljare, låntagare och långivare i en och samma person. Sedan flyttar jag över rörelsen till bolaget B, så det får resurser att betala med, och därefter tar jag ut lämpliga avbetalningar på reversen. På det sättet kan det dröja åratal innan reversen är inlöst. Vad blir då skatteeffekten för mig som aktieägare och privatperson? Jo, jag betalar realisationsvinstskatt på försäljningen av Aktiebolaget A:s aktier, alltså vanlig skatt på 10 procent av försäljningssumman. Har jag 75 procents marginalska, blir skattebelastningen 7,5 procent, om jag bortser från fribeloppet och det insatta aktiekapitalet, mot 75 procent om jag tagit ut vinsten som lön. Avbetalningarna på lånet från bolaget B är helt skattefria. I praktiken kommer troligen vinsten på transaktionen att bli skillnaden mellan 7,5 och 75 procent, även om den teoretiskt kan bli mindre genom att lönen är avdragsgill för företaget, vilket inte avbetalningen på reversen är.

Om det rör sig om en utdelade men i företaget beskattade medel, uppgår skattevinsten bara till ca 18 procent, och så mycket vinner alla på transaktionen hur de än bär sig åt. Men risken är också att skatteförmånen blir definitivt på den stora summan, om medlen är obeskattade. I

varje fall blir det skatteskulder även på sådana medel som används för konsumtion.

Därtill skall läggas, som herr Magnusson i Borås sade, att företagaren på detta sätt undgår att betala de arbetsgivaravgifter som skulle ha utgått, om ersättningen för företagarens insatser utgått i form av lön, eller dubbelbeskattningens verkningar, om medlen uttagits som vinst. Arbetsgivaravgiften och socialavgiften uppgår som alla vet numera till inte så obetydliga belopp.

Herr talman! Jag har på detta ganska utförliga sätt velat redogöra för bakgrunden till dagens ärende, som med ett mildt uttryck beskrivs som ett försök att hindra obehöriga skatteförmåner. Utskottet är i själva sakfrågan tämligen enigt, men då det förekommer reservationer mot vissa smärre punkter och principfrågan om retroaktivitet, har jag velat vara utförlig för att ge kammarens ledamöter en bakgrund även till de frågor där det finns reservationer. Jag tror också att transaktionernas lätthet – inga utomstående är ju på något sätt inblandade -- spelar en stor roll i fråga om retroaktiviteten.

Den första reservationen gäller minoritetsposter. Utskottet vill inte tillgodose reservanternas krav att dessa poster skulle undantas, därför att det är så oerhört lätt att kringgå sådana bestämmelser och förvandla aktieinnehavet inom en familj till majoritets- eller minoritetsposter.

Det finns inte heller, som utskottsmajoriteten ser det, något skäl till att ett mindre innehav av aktier skulle beskattas för kapitalvinst i stället för rörelsevinst bara på grund av sin litenhet. Om man inte vill öppna nya skatteflyktskällor, måste jag nog rekommendera kammarens ledamöter att avvisa den framställningen.

I reservationen 3 yrkas avslag på det inslag av retroaktivitet som finns i propositionen och som har godtagits av utskottsmajoriteten. Reservanternas vill att retroaktiviteten skall begränsas till de överlåtelser som skett sedan utredningsförslaget i ärendet blev känt, medan majoriteten menar att alla överlåtelser som skett under hela 1973 skall drabbas av den hundraprocentiga realisationsvinstberäkningen. Det skall dock sägas ifrån att det retroaktiva inslaget inte är av värre art än att alla, som vill låta en under 1973 gjord intern överlåtelse återgå, får göra detta ända till den 30 september 1974. Där har utskottet gått ett litet stycke längre än propositionen. Därmed menar majoriteten att man förtagit hela den retroaktiva negativa verkan av skatteförslaget.

Varför vill då utskottsmajoriteten inte vara med om reservanternas förslag? Det viktigaste skälet för detta är den omfattning som dessa transaktioner har fått under 1973. Utredningen har inte helt kunnat klarlägga hur stor omfattningen blivit, men stickprov har visat att det rör sig om mycket stora belopp. Själv skulle jag vilja säga att det förmodligen är det största försök till obehöriga skattelättnader som någonsin företagits. Skattelättnaderna avser ju inte bara 1973, för om man säljer de åtgärder som vidtagits under detta år kommer man att få lida av detta tiotals år framåt i tiden när dessa reverser skall betalas. I ett sådant läge är retroaktiviteten i så lindriga former som det här rör sig om helt försvarbar och inte alls något hot mot rättssäkerheten. Jag tycker att det vore ett ändå större hot mot rättssäkerheten, framför allt för alla lojala

Fredagen den
14 december 1973

*Beskattnings-
av
interna aktieöver-
låtelse och avdrag
vid taxeringen för
garantiavsättningar*

skattebetalare, om man här skulle sitta med armarna i kors och låta skatteövervältringen ske. Herr Strömberg sade att egentligen skall staten stå för kalaset. Det är precis detsamma som en övervältring på andra medborgare. Staten är nämligen inte någonting obestämt, utan staten är Föreningen Sveriges medborgare. Herr Strömbergs resonemang innebär att man skulle sitta med armarna i kors och tillåta en skatteövervältring av jättelika mått. Det är inte bara fråga om en skatteövervältring på löntagare, utan det är en skatteövervältring också på de allra flesta företagare. Jag vill med detta säga att förfarandet inte är vanligt bland företagarna, utan det är en grupp av mindre nogräknade personer som sysslar med sådant här. Den vanlige företagaren sliter hårt för att få sin rörelse att gå ihop och betalar de skatter som lagstiftarna anser att han skall erlägga.

Om vi sätter gränsen för retroaktiviteten vid den 19 oktober som reservanterna vill göra, så är det nog stor risk för att den kommer att omfatta hela året. Om man är både köpare och säljare och det inte finns någon myndighet som kontrollerar affären, så är jag ganska övertygad om, att handlingen kommer att vara daterad före den 19 oktober även om man beslutar sig för att göra den här affären med sig själv på nyårsafton.

Som herr Magnusson sade, kan legala aktieöverlåtelser drabbas på ett otillbörligt sätt. Utredningen som sysslat med dessa frågor har icke kunnat hitta lämpliga kriterier för hur dispenser skall göras. Jag är för min del lika ovillig att lämna dispenser som herr Magnusson är, för jag tycker att en lagstiftning skall vara sådan att den kan fungera utan dispensförfarande. Men här finns det fall som inte kan fångas in i lagregler. Därför har man velat att Kungl. Maj:t skall få befria från realisationsvinstbeskattnings i händelse detta inte innebär alltför stora skattevinster och befrielsen dessutom fyller en funktion, t. ex. när det är fråga om, som herr Magnusson själv sade, att ta in en annan delägare i firman eller att göra strukturella förändringar. Men utskottsmajoriteten har icke kunnat acceptera ett borttagande av det låneförbud som har införts genom att ge rätt till sådana här transaktioner för att få ut pengar till förmögenhetsskatten, vilket herr Magnusson vill. Då hade man lika gärna kunnat låta bli att införa låneförbudet i aktiebolagslagen. Herr Magnusson vill alltså gå längre i fråga om dispenser än vad utskottet vill göra.

Det har sagts här att förhandsbesked har utfärdats som nu blir ogiltiga, vilket man anser vara synnerligen otillfredsställande. Jag tror att man har fattat fel om förhandsbeskeden. De förhandsbesked som gått ut innebär godkännande av värdet på aktierna, däremot inte något uttalande om lagligheten i en sådan åtgärd som att t. ex. sälja aktierna till ett nybildat aktiebolag. Förhandsbeskeden från riksskatteverket gäller sålunda bara värderingen av aktierna.

I skuggan av den stora frågan, som gäller interna aktieöverlåtelser, finns det som herr Magnusson kallar den positiva insatsen för företagsamheten, nämligen garantiavsättningar. Jag kanske inte vill övervärdera den insatsen, ty varlenda företag som gör garantiavsättningar har säkert så stora möjligheter att skriva ner lager och inventarier att den här

Fredagen den
14 december 1973

*Beskattning av
interna aktieöver-
låtelse och avdrag
vid taxeringen för
garantiavsättningar*

konsolideringsmöjligheten inte spelar så stor roll. Jag tror alltså att man redan i dag har haft medel till garantiavsättningar även om de inte tagits upp under den posten utan under nedskrivningar på annat. Men eftersom skattelagarna bör någorlunda överensstämma med bokföringslagar och sådant är det rimligt att man, om man har en skuldförbindelse, också skall få göra avsättning för den i bokslutet. Det är anledningen till att vi föreslår detta.

Sedan har utskottsmajoriteten och reservanterna blivit något oense om hur långt man skall sträcka sig. Jag vågar dock påstå att det är mycket litet som skiljer oss åt. Det har räknats upp en mängd anledningar till att man skall göra utredningar och få högre belopp än vad den generella regeln medger. Herr Magnusson vill att man i alla lägen skall kunna göra en utredning, medan utskottsmajoriteten har anslutit sig till den linjen att det skall gälla för nystartade företag med starkt ökad omsättning och i några ytterligare uppräknade fall. Det är som jag sade ytterst litet som skiljer oss åt, och att jag inte kan gå med på herr Magnussons linje beror på att det skulle krångla till det hela ytterligare alldeles i onödan. I pengar betyder det praktiskt taget inte ett dugg.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Det finns inte så mycket att tillägga, vi är överens i själva sakfrågan.

Jag vill emellertid påpeka en sak. Herr Wärnberg sade att egenföretagarna i allmänhet inte betalar någon skatt utan tar ut vinsten i form av lön. Det är riktigt i många fall men också felaktigt i många fall. Vi vet att i vårt land många små företag har vuxit upp och blivit stora, en del har t. o. m. blivit världsomfattande företag. Självfallet har sådana bolag redovisat en hel del vinster under årens lopp. Det gjorde de antagligen redan från början, i annat fall hade de kanske inte blivit så stora.

Sedan undrar jag om inte herr Wärnberg gjorde en felsägning när han talade om den som sålde för 1 miljon kronor till ett nybildat pappersbolag med 50 000 kronor i aktiekapital. Han sade nämligen att utbetalningen av denna skuld var skattefri. Det är den naturligtvis inte, det förutsätter nämligen att bolaget är expanderande och har möjlighet att redovisa vinster. Av dessa vinster betalar man tillbaka den här skulden. Om man inte gör det erfordras det under alla förhållanden att det är ett sådant expanderande företag att det har möjlighet att bygga upp dolda reserver och använda dem för att betala skulden. Jag kan näppeligen tänka mig ett företag som kan gå ut och låna upp dessa pengar för att betala dem till sig själv. Det går nog knappast att i längden driva en sådan politik. Vederbörande långivare kommer nog snart underfund med vart dessa pengar tar vägen.

Beträffande retroaktiviteten är det beklagligt att man måste släppa igenom sådana fall som man inte tycker är riktiga. Å andra sidan är det mycket viktigt att vi i vår lagstiftning ser till att vi inte har retroaktiva verkningar. Knappast någon kan väl komma på den idén att vi skulle göra våra strafflagar retroaktiva. Vi har t. ex. på senare tid flera gånger

förlängt strafftiderna för dem som sysslar med narkotika och som har bringat kanske tusentals ungdomar i fördärvet. Men vi tillämpar trots dessa skärpningar inte lagarna retroaktivt. Jag tror att det är en ur rättssäkerhetssynpunkt viktig princip. Då måste vi böja oss för vad som sker också i detta fall och icke tillämpa retroaktiv lagstiftning.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag medger att det finns fåmansbolag i dag som redovisar vinst. De har, som herr Magnusson i Borås sade, blivit stora vinstgivande företag. Men det är en försvinnande liten del. Jag kan inte säga om det är en eller fem procent av fåmansbolagen som redovisar mer än 1 000 kronor i vinst, men det rör sig om något sådant. Sedan finns det en del undantag som har lyckats bli stora företag, kanske tack vare våra utomordentligt gynnsamma avskrivningsregler och vår gynnsamma företagsbeskattning plus att det har varit en skicklig företagare. Men de allra flesta innehavare av fåmansbolag tar i dag ut hela vinsten i form av lön, eftersom de vill undgå dubbelbeskattning. Jag tror att herr Magnusson i Borås håller med mig om att man hellre tar ut 200 000 kronor i lön än 100 000 i lön och 100 000 i vinstmedel. Så är nog förhållandet, om man nu kommer upp till den nivån.

När det gäller skattefrihet vågar jag fortfarande påstå att det finns en sådan för företagaren för avbetalning på lånereversen. Som privatperson betalar han ju ingen skatt för att han får avbetalningar på lånereversen. Han kan alltså få ut en stor summa pengar varje år utan att betala någon som helst inkomstskatt för den. Det har vi strålande exempel på.

Jag håller med herr Magnusson om att rent teoretiskt får företaget inte avdragsrätt för den här historien, och därför måste det vara i expansion och ha avskrivningsmöjligheter också i fortsättningen för att kunna klara det hela. Men det finns också andra möjligheter, som jag inte i dag vill tala in till kammarens protokoll men som herr Magnusson säkert har fått reda på i företagsskatteberedningen. Även företag utan stark expansion kan alltså klara det här. Under alla omständigheter tjänar alla 18 procent på att göra den här transaktionen plus att de tjänar in arbetsgivaravgiften och de sociala avgifterna. Bara det är en tillräckligt stor skatteflykt. Därutöver vågar jag påstå att det är orimligt att skaffa sig en skatteskuld i ett företag genom att ta ut medel som man använder för privat ändamål. Att skaffa sig en skatteskuld för att konsolidera sitt företag är principiellt riktigt, men att göra det för att ordna en hygglig konsumtion åt sig själv tycker jag är felaktigt.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! I sak är vi helt överens om att en sådan metod är felaktig, och därför täpper vi till det här nu. Men när herr Wörnberg säger att det är väldigt få företag som deklarerar vinst måste jag invända att utredningen inte har någon statistik på hur många företag som deklarerar vinst. Jag vill hävda att de flesta företagare, om de är kloka, hellre tar ut 100 000 kronor i lön åt sig själva och låter bolaget deklarerera för 100 000 kronor i vinst, som de sedan fonderar i bolaget. Det är ofta det som skapar förutsättningarna för tillväxt i näringslivet. Jag tror att många

Nr 159

Fredagen den
14 december 1973

*Beskattning av
interna aktieöver-
låtelser och avdrag
vid taxeringen för
garantiavsättningar*

Fredagen den
14 december 1973

*Beskattning av
interna aktieöver-
låtelser och avdrag
vid taxeringen för
garantiavsättningar*

har tillämpat den metoden, så vi skall inte vara alltför generella i vår bedömning. Men vi har inte några olika uppfattningar i sak. Jag är helt på det klara med att någonting måste göras på den här punkten.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Taxeringsstatistiken för aktiebolagen bevisar vad jag säger. Det är bara ett ytterligt fåtal fåmansbolag som redovisar vinst annat än på några kronor. I stället reglerar man det hela genom att ta ut lön för att komma undan dubbelbeskattningen, och det tycker jag också är rätt. Det är när man vill låta bli att betala skatt på lönen också som jag reagerar på det sätt som jag har gjort.

Vi är överens, säger herr Magnusson i Borås, men han vill ändå komma med litet undanflykter genom att skapa retroaktivitet för 1973, för det blir det de facto även om man tar den 19 oktober som gräns. Gör man affärer med sig själv kan man ju antedatera hur mycket som helst. I det här fallet finns det ju inte någon lagfartsmyndighet eller något sådant, utan det är bara att själv göra affärerna och datera dem när som helst. Det enda hindret är att man skall föra dagbok varje dag, men gör man inte det finns det ingen straffpåföljd ens för den saken.

Jag fruktar alltså att om vi sätter den 19 oktober som gräns för retroaktiviteten så kommer vi att svälja hela året för dem som vill ha det på det sättet -- det finns ingen annan möjlighet.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Tiden här i kammaren skall inte onödigt belastas, och därför skall jag vara mycket kortfattad. Men jag känner ett behov av att reagera på två punkter. Den ena rör retroaktiviteten, som herr Strömberg redan har tagit upp.

Jag vill bara tillägga att det är ytterst angeläget att vi är varsamma på den här punkten. Jag vill följa herr Wärnberg så långt att jag medger att det just i det här fallet kanhända finns större skäl att tumma på kravet att ingen lagstiftning skall vara retroaktiv än i fall som vi har haft tidigare. Men det är oroande för rättssäkerheten om vi vid det ena tillfället efter det andra gör avkall på en så viktig och självklar princip som att medborgarna skall vara medvetna om vilka lagar de lyder under.

Samtidigt är det viktigt att uppmärksamt följa lagarnas tillämpning så att man kan göra förändringar så snart som klart oacceptabla förhållanden blir kända. Man bör alltså enligt min mening inte avvakta tills de oacceptabla förhållandena har nått en sådan omfattning att det anses nödvändigt att tillgripa en retroaktiv lagstiftning. Här har enligt mitt förmenande inte vaksamheten varit vad den borde vara.

Det är, herr talman, -- och nu kommer jag till den andra punkten -- enligt min mening mycket allvarligt med slarvigt hopkomna skattelagar. Det har på senare år gått litet för fort, och därför har kvaliteten på skattelagarna ofta blivit därefter. Lagrådsgranskningen har ju numera avtagit när det gäller annan lagstiftning, och för skattelagarna har den inte funnits obligatoriskt förut heller. Men här skulle det behövas ett nytänkande.

Med den lagstiftning som diskuteras i dag finns det verkligen ett

lovvärt syfte, och jag vill i hög grad instämma i att det bör tillgodoses så snart som möjligt. Men aldrig så goda syften kan resultera i en mycket dålig lagstiftning, om inte konsekvenser och komplikationer blir tillräckligt genomlysta innan lagen beslutas. Därför menar jag, herr talman, att man i fortsättningen bör se till att kontrollen och genomlysningen av skattelagarnas konsekvenser görs redan innan vi kommer till beslut i kammaren.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag vill redogöra litet för förspelet till denna fråga. Nu vet jag inte om det är företagsskatteberedningens ledamöter fru Nettelbrandt angriper eller om det är några tjänstemän. Det är inte så att företagsskatteberedningen har suttit och sovit och inte vetat om detta. Men beredningen har fått en beställning från riksdagen att med förtur behandla skattefrågan för fåmansbolagen. Det kommer under nästa år – kanske någon gång nästa sommar – ett förslag som skall reglera fåmansbolagens hela beskattning.

I mitten av 1972 visste man om att dessa fall förekom, men de var av så liten omfattning att man inte ansåg att man skulle ingripa förrän man löste hela frågan. Det hade varit betydligt enklare att lösa problemet med fåmansbolagens beskattning på en gång. Man har alltså varit vaken för detta, men man ingrep inte med en lagstiftning under 1972 därför att förslag under 1974 skulle inväntas.

Sedan fick man klart för sig, genom undersökningar på länsstyrelserna, att denna företeelse hade tagit en enorm omfattning. Man kan inte exakt ange omfattningen, för 1973 är ju inte slut ännu och deklarationerna är inte avlämnade. Vad som skett vet man bara genom enkäter och stickprov. Men när det nu tagit den här våldsamma omfattningen måste man göra någonting.

Fru Nettelbrandt säger: Det här skulle ni ha haft reda på tidigare. Det gäller kanske inte företagsskatteberedningen, för då angriper hon ju sig själv, utan det är väl några andra hon angriper. Vem det är vet jag inte – jag känner inte till om det är finansministerns tjänstemän eller några andra. Men någon är det i alla fall som har syndat och gjort fel.

Här skulle ni ha klippt till förut, säger alltså fru Nettelbrandt. Ja, även lagstiftaren fru Nettelbrandt har ett visst ansvar. Och jag skall på stående fot lämna fru Nettelbrandt anvisning på tio skatteflyktsmöjligheter av liten omfattning som hon kan få motionera om i början av nästa års riksdag, så har hon varit vaken i stället för att avvakta det förslag som kommer från företagsskatteberedningen.

Det är alltså inte bara så att man kan skylla på att här har någon försummat sig – vem det nu är.

Våra skattelagar, säger fru Nettelbrandt, är så illa genomtänkta – det kommer så mycket dåliga förslag nu om skattelagarna att det här går snart inte att tillämpa längre. Ja, vi har fortfarande 1928 års kommunal-skattelag kvar i det här landet, och den var alldeles utomordentligt bra från början, men sedan har det blivit massvis med undantag från den, så att den skjutiits sönder. Och mängder av de undantagen har kommit till motionsvägen rentav. Fru Nettelbrandt och henner partivänner har tryckt

Fredagen den
14 december 1973

*Beskattning av
interna aktieöver-
låtelser och avdrag
vid taxeringen för
garantiavsättningar*

på hela tiden för att få nya undantag – nya skatteflyktsmöjligheter öppnas därmed ständigt.

Det är på det sättet vi har skjutit sönder 1928 års skattelag; vi skall ha undantag och avdragsrätter för allt mellan himmel och jord. Varje år väcks det motioner som skall fördärva skatielagstiftningen ytterligare, och skatteutskottet och riksdagsmajoriteten har all möda att avvärja de attacker som oppositionen ständigt gör för att fördärva våra skattelagar.

Jag har fortfarande ingen annan åsikt än att utskottets förslag skall bifallas.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Det är precis som jag sade förut. Herr Wörnberg vitsordade nyss att de här oacceptabla förhållandena var tidigare av så liten omfattning att man inte ville ingripa med en lagstiftning utan önskade avvakta den lagstiftning som skulle komma under det här året.

Det är just detta som jag menar är att börja i galen ända. Jag har alltid hävdad den meningen och gör det fortfarande att t. ex. en orättvisa inte blir ett dugg mindre för en människa därför att hon inte har ett stort antal i sällskap utan kanske är udda när det gäller denna orättvisa. På samma sätt menar jag att om det är någonting som är oacceptabelt, så är det lika oacceptabelt även om det inte har en väldig omfattning. Just detta att se till att man ingriper på ett stadium där man inte har behov av att ta till sådana drastiska åtgärder – för jag vill kalla det drastiska åtgärder – som en retroaktiv lagstiftning är enligt min mening den rätta vägen att gå.

Jag anklagar inte företagsskatteberedningen – jag tycker att den jobbar på för fullt och gör det den har i uppdrag att göra. Det måste ligga på det ansvariga statsrådet att följa upp tillämpningen av de lagar som stiftas i denna kammare. Hur ansvarsfördelningen där blir kan ingen av ledamöterna i denna kammare ta ställning till. Det är statsrådet som vi får ställa till ansvar, om det är någonting i tillämpningen som icke är tillfredsställande.

Sedan tycker jag att herr Wörnberg har helt rätt i att 1928 års kommunalskattelag verkligen var ett bra lagstiftningsarbete som har stått sig väldigt länge. Men jag hoppas att herr Wörnberg inte menade riktigt så som orden föll, att här har oppositionen ständigt kommit med krav på nya skatteflyktsmöjligheter. Det var väl ändå inte avsikten. Det är riktigt att oppositionen har kommit med krav på förändringar. Förhållandena ändras ju med tiden, och även om den lagstiftning som kom 1928 varit aldrig så bra är det inte säkert att den varit riktigt bra under 1960-talet eller att den är riktigt bra 1973, utan det har funnits behov av revisioner.

Men om någon styckat sönder skattesystemet med upprepade punktlösningar så är det regeringen. Det har gjorts revisioner som inte är värda namnet, där man plotttrat och ändrat här eller där, medan det däremot funnits ett kompakt motstånd när det gällt kravet på en verkligt genomgripande revision av hela vårt skattesystem. Regeringen har som bekant slutligen fått ge upp det motståndet, eftersom man ju måste ge upp när man i denna kammare blir överröstad av en majoritet.

Men herr Wörnberg glömmar vad som är den springande punkten och

det som jag speciellt har velat fästa uppmärksamheten på. Jag tror inte utan att här rikta några anklagelser åt något håll vare sig till finansdepartementet, företagsskatteberedningen eller kammaren – att någon har möjlighet att på kort tid genomlysa konsekvenserna av en lagstiftning som är för snabbt hopkommen. Det är det som är allvarligt. Därför menar jag att det föreligger behov av en ständig remiss till lagrådet av skattelagstiftningen. Jag hoppas också att det i fortsättningen kommer att bli praxis från utskottets sida att skicka sådana lagar för granskning av lagrådet. Då tror jag att vi kan känna oss tryggare för framtiden. Det som har hänt under de senaste åren tycker jag har gjort att detta behov har blivit alltmera akut.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Vad jag sade förut var att oppositionen ständigt har kommit med nya förslag, som har inneburit att vi har fått "skatteflykthål" i lagstiftningen. Om man gör undantag från lagstiftningen och undantag från undantagen, så skapar det ett virrvarr i vår skattelagstiftning. Tänk bara på alla undantag man under årens lopp har yrkat på när det gäller moms! Riskerna för skatteflykt blir större, ju fler undantag vi gör.

Sedan skall jag inte diskutera skatteflyktsmöjligheterna längre utan vill bara fråga fru Nettelbrandt, när hon säger att alla lagar skall skickas till lagrådet på remiss: Avser det också de motionsförslag som fru Nettelbrandt och oppositionen presenterar? Skall de också skickas till lagrådet? De kan nämligen också fördärva lagstiftningen.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag tror att varje genomgripande, principiell förändring i vår lagstiftning har behov av att granskas av lagrådet. Därmed skulle vi kunna känna oss mera trygga när det gäller framtida tillämpningar och slipper de återkommande kraven på retroaktivitet, som i sig är ett hot mot rättssäkerheten.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Självfallet är det inte min mening att lägga mig i denna debatt, som jag tycker att herr Wörnberg har klarat av helt tillfredsställande. Där finns det inget mer att tillägga.

Men jag måste göra den reflexionen när jag lyssnar på kammarens andre vice talman fru Nettelbrandt, att jag har ingen möjlighet att få något sammanhang i vad hon säger, hur mycket jag än anstränger mig. Fru Nettelbrandt talade om att riksdagen borde skicka vissa förslag till lagrådet, men vad skattelagstiftningen beträffar har den mig veterligen aldrig underställts lagrådet. Det skulle därför vara en alldeles ny princip, om vi här hux flux lanserade den metoden. Men om vi skulle göra det, så skulle det väl vara i form av en genomarbetad proposition, som regeringen skickar till lagrådet. Men så sker inte med skattelagstiftningen.

Nu har vi emellertid blivit uppmärksammade på att detta är en fråga där det föreligger ett klart missbruk, och då har det funnits anledning för företagsskatteberedningen att utan att avvakta den slutliga och fullständi-

Fredagen den
14 december 1973

*Beskattning av
interna aktieöver-
låtelse och avdrag
vid taxeringen för
garantiavsättningar*

ga och perfekta lösningen — som möjligen bara finns i fru Nettelbrandts fantasi men inte i verkligheten — bryta ut denna specifika fråga och försöka få den löst. Fru Nettelbrandt har att gå med på det eller säga nej till det, och det gör man enklast genom att antingen votera för förslaget eller yrka avslag på förslaget.

Efter de inlägg fru Nettelbrandt gjort här vet jag fortfarande inte vilken ståndpunkt hon kommer att inta. Därför skall jag med stor spänning följa voteringen och se var hon hamnar någonstans.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag vet inte om statsrådet Sträng hörde mitt anförande från början. Jag poängterade just att det tidigare inte förekommit någon lagrådsgranskning av skattelagstiftning. Det har alltså inte skett någon förändring i försämrande riktning. Men det hindrar inte att det kan uppstå ett akut behov av lagrådsgranskning, och jag tycker att det har gjort det. Den granskningen bör givetvis göras så fort det är fråga om några viktiga eller principiella förändringar.

Det framkom av materialet i företagsskatteberedningen att just de oacceptabla förhållanden som vi i dag, genom denna lagstiftning, går att rätta till hade varit kända tidigare. Om man då med en gång — jag förutsätter nu att statsrådet har hållit sig underrättad om tillämpningen — hade gjort oss uppmärksamma på att sådant här förekom, låt vara att det inte var i någon större omfattning, kunde denna lagstiftning ha införts redan förra året. Vi hade då sluppit den principiellt olustiga retroaktiviteten.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TREDJE VICE TALMANNEN yttrade: Utskottets hemställan företas till avgörande på så sätt att propositioner först ställs särskilt beträffande de frågor som berörs i de till betänkanDET fogade reservationerna. Därefter företas utskottets hemställan i övrigt till avgörande i ett sammanhang.

Realisationsvinstberäkningen vid interna aktieöverlåtelser

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Magnusson i Borås och Söderström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkanDET nr 76 såvitt avser realisationsvinstberäkningen vid interna aktieöverlåtelser röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Magnusson i Borås och Söderström.

Fredagen den
14 december 1973

*Beskattning av
interna aktieöver-
låtelser och avdrag
vid taxeringen för
garantiavsättningar*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 258
Nej — 38
Avstår — 2

Avdrag för garantiutgifter

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Magnusson i Borås och Söderström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 76 såvitt avser avdrag för garantiutgifter röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Magnusson i Borås och Söderström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 258
Nej — 38
Avstår — 2

Ikraftträdandebestämmelserna till ändringarna i kommunalskattelagen

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 76 såvitt avser ikraftträdandebestämmelserna till ändringarna i kommunalskattelagen röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 212
Nej — 83
Avstår — 3

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

Fredagen den
14 december 1973

*Kreditupp-
lysningslag*

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 69 i anledning av propositionen 1973:155 med förslag till kreditupplysningslag jämte motioner.

I propositionen 1973:155 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 12 oktober 1973, föreslagit riksdagen att anta förslag till kreditupplysningslag.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag till kreditupplysningslag. Förslaget bygger på det betänkande som förra året lades fram av kreditupplysningsutredningen.

Syftet med lagförslaget är i första hand att undanröja riskerna för att kreditupplysningsverksamheten skall medföra otillbörligt intrång i de kreditöskandes personliga integritet. Hänsyn tas också till kreditgivarnas intresse av en effektivt fungerande kreditupplysningsverksamhet.

Lagförslaget innebär för det första att kreditupplysningsverksamhet får bedrivas endast av den som har fått särskilt tillstånd. Detta gäller dock inte kreditupplysning genom tryckt skrift. Tillståndsprövningen anförtros åt den nyligen inrättade datainspektionen, som redan enligt datalagen har att tillvarata integritetsskyddsintressen. Datainspektionen skall även utöva fortlöpande tillsyn över kreditupplysningsverksamheten.

Enligt lagförslaget får utländsk medborgare eller utländskt företag e. d. inte meddelas tillstånd att bedriva kreditupplysningsverksamhet här i landet. De utlandsägda företag som är verksamma här vid lagens ikraftträdande får dock under en övergångstid fortsätta sin verksamhet med oförändrade ägarförhållanden.

Lagförslaget innehåller vidare bestämmelser som begränsar kreditupplysningsföretagens rätt att samla in, lagra och lämna ut information. Begränsningarna gäller bl. a. information av ömtålig natur, t. ex. uppgifter om brott, administrativa tvångsåtgärder, sjukdom m. m. Vidare begränsas användningen av uppgifter om betalningsförsummelse i kreditupplysningar om privatpersoner. I princip får uppgift lämnas endast om sådan betalningsförsummelse som har fastslagits av myndighet. I kreditupplysningar om privatpersoner får inte heller förekomma information som är mer än fem år gammal.

För att ytterligare stärka integritetsskyddet innehåller lagförslaget också en bestämmelse om till vem kreditupplysning om privatperson får lämnas. Det krävs i princip att beställaren har behov av kreditupplysningen för kreditprövning e. d. Genom förslaget får också var och en rätt att erhålla besked om vilka uppgifter som finns registrerade om honom hos kreditupplysningsföretagen. Dessutom får privatpersoner rätt att få del av innehållet i lämnade kreditupplysningar.

Lagförslaget innehåller också föreskrifter om rättelse av oriktig eller missvisande uppgift samt bestämmelser om straff och skadestånd. Den som driver kreditupplysningsverksamhet skall vara skyldig att ersätta skada som tillfogas någon genom otillbörligt integritetsintrång eller genom att oriktig uppgift lämnas om honom. Den som orsakat skadan

kan dock undgå ersättningskyldighet, om han kan visa att tillbörlig omsorg och varsamhet har iakttagits.”

Nr 159

Fredagen den
14 december 1973

*Kreditupp-
lysningslag*

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:2118 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen vid sin behandling av propositionen 1973:155 beslutade

1. att en modifiering skedde beträffande § 11 i enlighet med motionens förslag,
2. att i övergångsbestämmelserna även intogs regler för dispens från 6 och 7 §§ kreditupplysningslagen, innebärande att företag som i sina register hade uppgifter som fick förekomma endast efter datainspektionens medgivande borde, om dispensansökan ingavs före lagens ikraftträdande, få använda uppgifterna intill dess datainspektionen prövat ansökan,

1973:2119 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att kreditupplysningslagen skulle gälla all kreditupplysningsverksamhet utom sådan information som insamlades och utnyttjades av ett och samma företag,
2. att uppgifter om brottslighet, alkoholmissbruk, sjukdomar och/eller andra personliga förhållanden av särskilt ömtålig natur inte fick insamlas, lagras eller vidarebefordras i kreditupplysningsverksamhet,
3. att enskild person skulle ha rätt att kostnadsfritt en gång per år få skriftligt besked om innehållet i de uppgifter om honom som fanns lagrade hos kreditupplysningsföretag,
4. att tillstånd att bedriva kreditupplysningsverksamhet skulle beviljas om det kunde antas att denna kom att bedrivas på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt, samt

1973:2120 av herr Nordgren (m) vari hemställdes att 11 § kreditupplysningslagen skulle få av motionären angiven lydelse, innebärande att skriftligt meddelande om innehållet i personupplysning skulle lämnas till den omfrågade endast om personupplysningen innehöll uppgift om betalningsförsummelse; sådant meddelande skulle ej lämnas om motsvarande uppgift tillställdes den omfrågade under den senaste sexmånadersperioden och ingen betalningsanmärkning tillkommit.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1973:2119 punkten 1 skulle anta det i propositionen 1973:155 framlagda förslaget till kreditupplysningslag, såvitt gällde 1 § (angående lagens tillämpningsområde),
2. att riksdagen med avslag på motionen 1973:2119 punkten 4 skulle anta det i propositionen 1973:155 framlagda förslaget till kreditupplysningslag, såvitt gällde 4 § (angående förutsättningar för tillstånd att bedriva kreditupplysningsverksamhet),
3. att riksdagen med avslag på motionen 1973:2119 punkten 2 skulle anta det i propositionen 1973:155 framlagda förslaget till kreditupplys-

ningslag, såvitt gällde 6 § (angående begränsningar i kreditinformationen i fråga om personliga förhållanden av ömtålig natur),

4. att riksdagen med avslag på motionen 1973:2119 punkten 3 skulle anta det i propositionen 1973:155 framlagda förslaget till kreditupplysningslag, såvitt gällde 10 § (angående besked om innehållet i uppgifter hos kreditupplysningsföretag),

5. att riksdagen med avslag på motionen 1973:2118 punkten 1 och motionen 1973:2120 skulle anta det i propositionen 1973:155 framlagda förslaget till kreditupplysningslag, såvitt gällde 11 § (angående meddelande om innehållet i personupplysning),

6. att riksdagen med bifall till motionen 1973:2118 punkten 2 skulle anta det i propositionen 1973:155 framlagda förslaget till kreditupplysningslag, såvitt gällde övergångsbestämmelser, med av utskottet föreslagen ändrad lydelse,

7. att riksdagen skulle anta det i propositionen 1973:155 framlagda förslaget till kreditupplysningslag i övrigt.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande kreditupplysningslagens tillämpningsområde av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c), Svensson i Malmö (vpk) och Rydén (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2119 punkten 1 skulle anta det i propositionen 1973:155 framlagda förslaget till kreditupplysningslag, såvitt gällde 1 § (angående lagens tillämpningsområde), med av reservanterna föreslagen ändrad lydelse,

2. beträffande förutsättningar för tillstånd att bedriva kreditupplysningsverksamhet av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c), Hovhammar (m) och Rydén (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2119 punkten 4 skulle anta det i propositionen 1973:155 framlagda förslaget till kreditupplysningslag, såvitt gällde 4 § (angående förutsättningar för tillstånd att bedriva kreditupplysningsverksamhet), med av reservanterna föreslagen ändrad lydelse,

3. beträffande begränsningar i kreditinformationen i fråga om personliga förhållanden av ömtålig natur av herrar Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Svensson i Malmö (vpk) och Rydén (fp) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2119 punkten 2 skulle anta det i propositionen 1973:155 framlagda förslaget till kreditupplysningslag, såvitt gällde 6 § (angående begränsningar i kreditinformationen i fråga om personliga förhållanden av ömtålig natur), med av reservanterna föreslagen ändrad lydelse,

4. beträffande besked om innehållet i uppgifter hos kreditupplysningsföretag av herrar Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro

(fp), Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c), Svensson i Malmö (vpk) och Rydén (fp) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:2119 punkten 3 skulle anta det i propositionen 1973:155 framlagda förslaget till kreditupplysningslag, såvitt gällde 10 § (angående besked om innehållet i uppgifter hos kreditupplysningsföretag), med av reservanternas föreslagen ändrad lydelse,

5. beträffande meddelande om innehållet i personupplysning av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:2118 punkten 1 och motionen 1973:2120 skulle anta det i propositionen 1973:155 framlagda förslaget till kreditupplysningslag, såvitt gällde 11 § (angående meddelande om innehållet i personupplysning), med av reservanternas föreslagen ändrad lydelse, innebärande att skriftlig underrättelse om innehållet i personupplysning ej skulle behöva lämnas till den omfrågade om meddelande med samma innehåll avgivits tidigare under en period av tre månader,

6. beträffande övergångsbestämmelser av herrar Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Svensson i Malmö (vpk) och Rydén (fp) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

– under förutsättning att 6 § kreditupplysningslagen fick den i reservationen nr 3 angivna lydelsen – att riksdagen i anledning av motionen 1973:2118 punkten 2 skulle anta det i propositionen 1973:155 framlagda förslaget till kreditupplysningslag, såvitt gällde övergångsbestämmelser, med av reservanternas föreslagen ändrad lydelse.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! När datatekniken introducerades hade väl de flesta den uppfattningen att den uteslutande skulle vara ett hjälpmedel för olika kontorsrutiner. Emellertid har den snabba utvecklingen på dataområdet skapat nya möjligheter att lagra och utnyttja stora mängder information. Det ligger otvivelaktigt fördelar i den växande användningen av datatekniken, men det finns andra problem och faror som noga måste beaktas och mötas med politiska åtgärder. Trots allt gäller det den personliga integriteten som nu är starkare hotad än tidigare, och koncentrationen av makt till etablerade maktcentra tenderar att förstärkas.

Från folkpartiet har vi noga följt den här utvecklingen inom dataområdet, och just de här frågorna som berör den enskildes integritet fastslog vi i vårt partiprogram 1972. Jag citerar: "Datateknikens positiva möjligheter bör tillvaratas. En datalag måste införas till skydd för den personliga integriteten. Lagen skall gälla för statliga, kommunala och privata dataregister. Lagstiftningen skall bevara rätten till insyn i myndigheternas handlande, samtidigt som skydd skapas mot obehörigt utlämnande av uppgifter om individer. Den enskilde skall ha rätt att ta del av alla uppgifter om sig själv i dataregister och att få felaktigheter korrigerade.

Riksdagen bör få insyn i uppbyggnaden av statliga dataregister och i uppläggning och genomförande av folkräkningar. Endast nödvändiga uppgifter får infordras av myndigheterna. En dataombudsman bör följa utvecklingen på dataområdet och tillvarata den enskildes intressen. Rätten till anonymitet för den som lämnar uppgifter vid intervju- och enkätundersökningar bör lagfästas." Det var klara och koncisa regler som vi förde in i vårt partiprogram för att trygga den enskildes integritet.

Den här grundsynen som vi slog fast gäller också för kreditupplysningsverksamheten som vi nu behandlar, oavsett om datateknik utnyttjas eller ej. Det kommer alltså inom ramen för denna verksamhet att insamlas, lagras, bearbetas och vidareförmedlas stora mängder information årligen om enskilda människor och juridiska personer. Vi i folkpartiet anser det viktigt att skapa garantier för att denna informationsmängd inte utnyttjas på ett sätt som utgör ett otillbörligt intrång i den personliga integriteten. Vi anser att klart angivna ramar för kreditupplysningsverksamheten måste finnas liksom effektiva insyns- och kontrollmöjligheter.

I vår motion 2119, som vi har väckt i anledning av propositionen och som berör kreditupplysningsverksamheten, har vi sagt att från integritets-synpunkt bör tre principer ligga till grund för kreditupplysningsverksamheten:

1. Endast sådan information som är relevant från kreditupplysnings-synpunkt får insamlas, lagras och förmedlas.
2. Den enskilde har rätt att få veta vilken information om honom som finns lagrad och förmedlad.
3. De lagrade uppgifterna får inte utnyttjas för obehörigt ändamål.

Mot den här bakgrunden är därför det framlagda förslaget till kreditupplysningslag i huvudsak tillfredsställande från den utgångspunkt som vi har i folkpartiet. Om de av oss angivna principerna skall tillgodoses, har vi emellertid ansett att lagen bör skärpas i vissa avseenden. I vår motion har vi framfört detta, men vi har inte fått förståelse för denna skärpning i utskottet, utan vi har i fyra reservationer tagit upp särskilda yrkanden. Jag kommer därför att gå över till att behandla reservationerna.

Reservationen 1. Enligt 1 § gäller lagen inte förmedling av upplysningar mellan kreditinrättningar, i huvudsak sådana som står under bankinspektionens tillsyn, eller mellan företag inom samma koncern. Vi anser att det här undantaget är klart otillfredsställande från integritets-synpunkt. Flera remissinstanser delar vår uppfattning. Bl. a. har JO framhållit i sitt remissyttrande, att detta undantag inte är bra. Han säger att bankerna är underställda bankinspektionen men att dess insyn inte gäller kreditupplysningsidan av bankens verksamhet. Flera andra remissinstanser delar vår uppfattning.

Reservationen 2. För att tillstånd skall erhållas för att bedriva kreditupplysningsverksamhet anges i 4 § två förutsättningar. Dels skall det från allmänna synpunkter finnas behov av verksamheten, dels skall denna kunna antagas bli bedriven på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt. I fråga om behovsprövningen anförs i propositionen att det knappast kan hävdas att antalet företag som sysslar med kreditupplysningsverk-

samhet för närvarande är alltför stort. Det sägs också att regeln om behovsprövning motiveras med risken för en framtida överetablering inom branschen. Vi reservanter har svårt att förstå den här rädslan från utskottets och propositionsskrivarnas sida. När vi i dag inte har någon överetablering i branschen, varför befarar man det i framtiden när denna skärpning kommer. Det blir alltså en betydande skärpning, och denna kommer väl inte att stimulera till en överetablering. Vi anser alltså att det inte behövs någon behovsprövning. Vad som är väsentligt är lämplighetsprövningen, dvs. att man godtas som lämplig att bedriva kreditupplysningsverksamhet.

Reservationen 3. 6 § gäller uppgifter om personliga förhållanden av ömtålig natur, och även om dessa inskränks kraftigt i vad gäller uppgifter om politisk eller religiös art, ras eller hudfärg, så anser vi att sådana uppgifter som gäller sjukdom, alkoholmissbruk, brottslighet m. m. inte skall få förekomma. Även om man i den föreslagna lagen säger att sådana upplysningar endast får ges efter medgivande av datainspektionen, om synnerliga skäl föreligger, anser vi inte att det skall vara undantag och begränsningar när det gäller kreditupplysningsverksamheten i det avseendet. Därför yrkar jag bifall till denna reservation.

Reservationen 4. För ett kreditupplysningsregister, som förs med hjälp av datorteknik, gäller både kreditupplysningslagen och den nya datalagen. I sådana fall skall enligt propositionen den strängare av de båda lagarna äga tillämpning. Det innebär att den registrerade har rätt att kostnadsfritt ta del av registreringsuppgifterna högst en gång per år. Detta gäller om registret förs med hjälp av datateknik. Förs däremot registret manuellt, måste vederbörande betala en skälig avgift för att få del av det.

När det gäller företag och andra juridiska personer kan en sådan avgift vara av mindre betydelse, men för en enskild kan det innebära ett hinder som motverkar syftet med lagregeln, nämligen att öka insynen och skyddet för den personliga integriteten. Även om man kan anta att antalet kreditupplysningsföretag med manuellt förda register blir förhållandevis litet, så kan man förutsätta att övriga företag som faller under kreditupplysningslagen och har manuellt förda register trots inskränningar i skyldigheterna ändå kommer att bli ganska många. Vi anser att den enskilde skall ha möjligheter att erhålla besked om vad som finns i deras register. Vi tycker att kostnaderna inte skall vara avgörande. Vare sig registret förs manuellt eller med datateknik finns inte någon anledning att göra avgränsningar i det avseendet. Vår uppfattning stöds också av de största löntagarorganisationerna, LO och TCO.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4 och 6, som är fogade till näringsutskottets betänkande nr 69.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Med anledning av propositionen med förslag om ny kreditupplysningslag har jag tillsammans med ett par andra ledamöter väckt en motion, nr 2118. Den innehåller två yrkanden. Det ena gäller behovet av klarare angivelser i övergångsbestämmelserna, och den delen av motionen har utskottet ansett sig kunna tillstyrka.

Enligt förslaget i propositionen skulle kreditupplysningslagen träda i

kraft den 1 juli 1974, och efter nämnda datum skulle dessa kreditupplysningsföretag inte få använda sina uppgifter i registret förrän de fått datainspektionens medgivande. Då det starkt kan ifrågasättas om sådant medgivande hinner utfärdas tills lagen träder i kraft blir det måhända olagligt att använda registret under övergångsperioden. Det sägs nämligen i lagförslaget att den som bedrivit kreditupplysningsverksamhet före lagens ikraftträdande skall före den 1 januari 1975 lämna in ansökan om att få fortsätta därmed, således ett halvt år efter ikraftträdandet. Det betyder att lagen träder i kraft innan man kanske hinner få ansökan prövad.

Inom utskottet har man ansett att motionens yrkande bör bifallas på denna punkt. Under rubriken Övergångsbestämmelser har man därför i lagtextens andra stycke föreslagit tillägget: "Uppgift som avses i 6 § andra stycket eller 7 § första stycket får därvid, i den mån den omfattas av ansökan om medgivande som gjorts hos datainspektionen före den 1 juli 1974, insamlas, lagras och vidarebefordras utan medgivande till dess ansökningen prövats."

Erforderligt tillägg till lagtexten har även föreslagits i första stycket i samma övergångsbestämmelser för att ingen lucka i lagen skall uppstå.

Tillsammans med andra ledamöter i utskottet har jag avlämnat en reservation, nr 5, som går ut på att man skall försöka minska flödet av underrättelser till den som kreditupplysningen gäller på så sätt att meddelande om innehållet i personupplysning inte skall behöva lämnas om meddelande med samma innehåll har lämnats tidigare under en period av tre månader. Då denna upplysning dessutom skall lämnas kostnadsfritt kan det starkt ifrågasättas om den skall behöva lämnas varje gång så begärs. Man kan ju tänka sig att en person ämnar köpa en TV-apparat och vänder sig till en mängd olika försäljare, vilka alla i sin tur begär personupplysning. Upplysningens innehåll är ju lika till alla TV-handlare. Därför är det onödigt tycker både jag och mina medreservanter att inom kort tid sända samma meddelanden till köparen.

De upplysningar som måste sändas ut till personerna i fråga för med sig ett betungande arbete i form av expedition, utgifter för porto och kopior. En kreditupplysningsfirma har angett att den räknar med miljonbelopp för sådana kostnader. Man har beräknat att det skulle höja priset på varje begärd upplysning med ca 5:50 kronor. Därför anser vi reservanter att antalet meddelanden till den person som upplysningen avser kan begränsas utan att huvudsyftet med underrättelseskyligheten förändras.

Enligt propositionen får tillstånd inte ges åt sådant kreditupplysningsföretag som är i utländsk ägo, dvs. sådana juridiska personer för vilka inskränkning i rätten att förvärva fast egendom i Sverige föreligger. Större delen av de kreditupplysningsfirmor som nu finns tangerar denna bestämmelse — de två största ägs av amerikanska intressen, och man beräknar att de dominerar 70 procent av kreditupplysningsmarknaden här i landet. Det kan således bli problem hur dessa firmor skall försvenskas så att de passar in under lagens bestämmelser. Övergångstiden har angetts till tre år för utländsk ägare med möjlighet till förlängning om synnerliga skäl föreligger. Men om det är svårt för dessa firmor att finna

köpare till godtagbart pris kan det bli ett problem att lösa frågan om utlandsberoendet. På denna punkt har jag dock inget yrkande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 5.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Det är anledning att säga ifrån att det lagförslag som vi nu behandlar inte är föranlett av att kreditupplysningsverksamheten hittills har givit anledning till kritik. Den har säkert varit nyttig i de former den har bedrivits för att hålla hygglig ordning på kreditmarknaden. Mot metoderna har mig veterligen inga klagomål förts fram. Varken de kreditupplysare som har sin fackliga hemvist i Bankmannaförbundet eller de som i övrigt har varit verksamma på området har visat någon som helst böjelse för att konkurrera med de skandalskribenter och pikanterijägare som kan finnas på annat håll här i landet. Vad som motiverar lagstiftning är datorernas intåg. Från deras sida kan man som bekant inte alltid vänta sig ett så gott omdöme.

Från moderat håll har vi i stort sett funnit propositionen väl avvägd. Ett litet drag av löje vidlåder ju all förbudslagstiftning. I detta lagförslag kan man väl också peka på ett och annat sådant drag, t. ex. det ovillkorliga förbudet att i en upplysning ta med ett besked om politisk uppfattning. Om en uppgiftslämnare tittar efter i publikationen Vem är det och citerar att den omfrågade sedan tio år tillbaka är riksdagsman för socialdemokraterna, vilket man kan få besked om i Vem är det, har han gjort sig skyldig till två brott: Dels har han lämnat information om ett förhållande som ligger mer än fem år tillbaka – att vederbörande alltså valdes för tio år sedan som riksdagsman –, dels har han avslöjat något – den socialdemokratiska övertygelsen som i lagen betecknas som varande av ömtålig natur.

Bestämmelsen att uppgift om sjukdom skall få lämnas först efter medgivande av datainspektionen verkar också tilltagen i överkant. Restriktionen kan rentav vara till nackdel för den s. k. omfrågade. Skulle det vara så farligt om t. ex. uppgiften om låg inkomsttaxering beledsagades av upplysningen att den låga siffran berodde på att vederbörande varit sjukskriven efter en trafikolycka men nu återvunnit arbetsförmågan? En sådan upplysning får man inte lämna.

Nåja, sådant är bagateller, och jag upprepar omdömet att propositionen i stort sett är väl avvägd.

Från vårt håll, herr Hovhammars och mitt, har vi opponerat oss bara mot förslaget att införa behovsprövning för nyetablering. Näringsfriheten är ett värde som vi skall slå vakt om, konstaterar vi tillsammans med centerpartisterna och folkpartisterna i reservationen 2.

Dessutom har vi i rationalitetens tecken yrkat att upplysningskopior skall behöva sändas ut till de omfrågade bara en gång per tremånadersperiod. Centerpartiet och vi för tillsammans fram den meningen i reservationen 5.

Folkpartiets motionsförslag, som skulle resultera i minskad frikrets, minskad flexibilitet och minskad marknadsmässighet, ser vi med en viss förvåning och har inte kunnat stödja reservationerna 1, 3 och 4.

Jag ber alltså, herr talman, att få instämma i de redan framförda yrkandena om bifall till reservationerna 2 och 5.

Herr PETERSSON i Lund (s):

Herr talman! Herr Andersson i Örebro talade så mycket om datatekniken i sitt inlägg att jag ett tag trodde att han skulle ta upp till debatt den datalag som vi redan i våras beslutade om och som gällde insyn i de personregister på data som finns i vårt land. Så småningom kom han dock över på kreditupplysningsfrågorna.

Låt mig först slå fast att när riksdagen i dag beslutar om kreditupplysningslagen, så sker det som näringsutskottet framhåller i sitt betänkande under stor principiell enighet. Reservationerna avser, såvitt jag kan se, främst detaljändringar i ett lagförslag som har välkomnats i sina grunddrag av samtliga riksdagspartier.

Lagförslagets allmänna utgångspunkt är att kreditupplysningsbranschen är en bransch som sällsynt illa lämpar sig för de fria marknadskrafternas spel. Den fria konkurrensen gynnar här ensidigt kreditgivarnas intressen på bekostnad av den enskilde medborgarens rätt till ett privatliv fredat mot alltför stor insyn. Integritetsskyddsproblemet förstärks ytterligare dels av datamaskinernas frammarsch inom branschen och inom den offentliga förvaltningen, dels av den vidsträckta offentlighetsprincip som vi har i vårt land inom statlig och kommunal förvaltning. Offentlighetsprincipen vill vi i och för sig ha kvar och vidareutveckla som ett skydd för den enskilde mot eventuella maktövergrepp inom förvaltningen, men baksidan av medaljen blir då tyvärr att de uppgifter om enskilda personer, som samlats in inom ramen för myndigheternas verksamhet, också i många fall blir allmänt tillgängliga, bl. a. för kreditupplysningsbyråer.

För att komma till rätta med dessa problem på ett viktigt delområde har vi nu fått ett lagförslag som kraftigt ingriper i de kommersiella kreditupplysningsföretagens verksamhet.

Lagförslaget innebär bl. a. att endast företag med speciellt tillstånd får verka på marknaden. Det innehåller också bestämmelser om tillsyn och offentlig tillsynsmyndighet – datainspektionen. Det finns vidare regler som innebär kraftiga inskränkningar när det gäller vilka uppgifter som får samlas in, lagras och föras vidare. Det fastslås också att gammal information skall rensas ut från kreditupplysningsföretagens register. Lagen stadgar vidare att företagen i oklara fall skall företa en prövning av vad kunden skall använda de begärda personuppgifterna till. Insyns rättigheterna för den enskilde i registret varje gång vederbörande blir föremål för kreditupplysning är också mycket långtgående. Det är dessutom stadgat i lagen om rättelserutiner i fall av felaktiga uppgifter om enskilda och företag, liksom i grava fall om skadestånd. Slutligen, och det är också viktigt, säger lagen nej till utländska företag inom kreditupplysningsbranschen.

Denna korta summering av huvudpunkterna i kreditupplysningslagen visar att samhället är berett att gå mycket långt i reglerande riktning för att skydda individerna mot en alltför inträngande kartläggning av deras privata förhållanden samtidigt som man naturligtvis också sökt utforma lagreglerna så att en legitim och sanerad kreditupplysningsverksamhet kan fortleva.

I anslutning till propositionen har också väckts några motioner.

Inriktningen av dessa visar klart att oppositionspartierna drar åt olika håll i denna fråga. Folkpartimotionen vill, såvitt jag kan se, på några punkter bjuda över och markera att man ser ännu allvarligare än regeringen på integritetsskyddsfrågorna. Centerparti- och moderatmotionerna däremot har snarast en motsatt inriktning. Här stöder man kreditupplysningsföretagens synpunkter när det gäller att begränsa den enskildes insynsrättigheter i ett bestämt avseende. Vänsterpartiet kommunisterna slutligen har inte alls väckt någon motion i denna fråga.

Innan jag såsom representant för utskottet går in på reservationerna, vill jag också såsom tidigare ledamot av kreditupplysningsutredningen säga en sak. Det gäller det dominerande utländska inflytande inom branschen som vi diskuterade ingående inom utredningen. Herr Börjesson i Glömminge tog upp det i sitt inlägg. Slutet på den diskussionen blev att de två socialdemokratiska riksdagsmännen inom utredningen reserverade sig till förmån för ett totalförbud mot utländska företag inom denna också från säkerhetssynpunkt känsliga bransch. Detta blev också regeringens linje, stödd bl. a. på de stora löntagarorganisationerna. Också här i riksdagen kan vi nu konstatera att samtliga partier – från vpk till moderaterna – ställt sig bakom kravet att utländska företag inte hör hemma inom kreditupplysningsbranschen. Detta är från min synpunkt en glädjande enighet, som inte alls föreföll självklar i ett inledande skede.

Därefter, herr talman, vill jag säga några ord om reservationerna. I reservationen 1 begärs en utvidgning av kreditupplysningslagens tillämpningsområde till att även omfatta banksektorns interna kreditupplysningsförmedling samt kreditupplysningar mellan bolag inom en och samma koncern. När det gäller banksektorn kan konstateras att i botten för utskottsmajoritetens ställningstagande, att banksektorns interna förmedlingsverksamhet bör ligga utanför kreditupplysningslagen, ligger noggranna överväganden både av kreditupplysningsutredningen och av regeringen. Motiveringen är enkel och klar, nämligen den banksekretess som gäller inom banksektorn jämte bankinspektionens tillsynsverksamhet på detta område. Dessa två förhållanden bör medverka till att de principer som ligger till grund för kreditupplysningslagen kommer att tillämpas även inom banksektorn fastän i andra former. Dessutom förutsätter utskottet ett nära samarbete mellan bankinspektionen och datainspektionen i detta avseende. Bankinspektionen måste alltså ta hänsyn till integritetsskyddsaspekterna i sitt inspektionsarbete.

Sedan har vi påståendet i samma reservation att ett undantag för bankernas interna kreditupplysningar skulle kunna verka snedvridande på konkurrensen. Detta påstående anser jag vara gripet ur luften. Låt mig bara påpeka, som klart står i propositionen, att om bankerna går utanför banksektorn med sina kreditupplysningar så gäller kreditupplysningslagen. Någon snedvridning till bankernas förmån blir det alltså inte fråga om.

I reservationen krävs vidare att också upplysningar mellan bolag inom en och samma företagskoncern skall falla under lagens tillämpningsområde. Där vill jag framhålla att företagskoncernen numera är den reella företagsenheten. Rena tillfälligheter avgör många gånger om ett företag är organiserat i ett antal aktiebolag eller på olika avdelningar inom ett och

samma företag. Skulle reservanterna ha varit konsekventa, borde de ha begärt att också kreditupplysningar mellan olika avdelningar inom ett företag skulle ha lagts under kreditupplysningslagens tillämpningsområde. Det har man dock inte begärt, utan här har det tagits ett rationellt grepp.

Reservationen 2 handlar om förutsättningar för tillstånd att bedriva kreditupplysningsverksamhet. Reservanterna vill inte ha någon prövning av frågan huruvida företagen behövs eller inte ur samhällets synpunkt. De anser att det räcker med en allmän prövning av deras lämplighet. Till det vill jag säga att en fri konkurrens på det här känsliga området innebär problem, även om det sker tillsyn genom datainspektionen. Ju fler företag det är fråga om att kontrollera, desto större problem är det att se till att integritetsskyddsreglerna i alla avseenden följs. Därför tror jag att speciellt folkpartiet här har hamnat i fällan att alltför stereotypiskt tillämpa sin konkurrensfilosofi. Lagstiftningen skall ju inte heller tillämpas på sådant sätt att man drastiskt skär ner antalet företag som nu är verksamma inom branschen. Det sägs klart ut i propositionen att det i stort sett blir fråga om en reservbestämmelse för den händelse det skulle bli överetablering på området.

Reservationen 3 tar upp begränsningar i kreditinformationen i fråga om personliga förhållanden av ömtålig natur. Reservanterna går till attack mot dispensregeln i 6 § och hävdar att den innebär en påtaglig urholkning av det integritetsskydd som lagen är avsedd att ge och att detta lätt kan resultera i missbruk av uppgifter som inte är relevanta vid bedömning av en kreditsökandes ekonomi. Jag kan bara konstatera att här hade herr Regnéll en helt annan uppfattning, när han diskuterade lämpligheten av ett ovillkorligt förbud att redovisa politisk uppfattning, sjukdom osv. Jag ser det så, som det också står i propositionen, att denna dispensregel skall datainspektionen tillämpa mycket restriktivt och endast om synnerliga skäl föreligger. Det går inte att bortse från att man i vissa situationer har att göra med notoriska förbrytare, personer som gjort sig skyldiga till upprepade checkbedrägerier och liknande. Då kan det i enstaka fall bli fråga om att tillämpa dispensregeln.

Enligt min mening kan det således finnas anledning att vid något tillfälle använda dispensregeln med tanke på de ekonomiska brotten. I första hand bör den också gälla företagsupplysningar. Så jag tror att folkpartiets betänkligheter på den här punkten är betydligt överdrivna och inte har grund i propositionens text. Jag kan nog försäkra att datainspektionen kommer att använda sig mycket sällan av den här regeln.

Reservationen 4 handlar om innehållet i uppgifter hos kreditupplysningsföretag. Centern, folkpartiet och vpk vill ha en regel som ger personer rätt att få ett registerbesked en gång per år utan avgift. Utskottsmajoritetens linje har varit – i likhet med propositionens – att man skall ha möjlighet att få ett sådant registerbesked en gång om året mot en skälig avgift, och skälig skall i det här fallet tolkas som låg.

Emellertid bör denna insynsregel framför allt ses mot bakgrund av den andra insynsregeln som finns i lagförslaget, nämligen att varje gång någon vill ha kreditupplysningar om sig själv får man besked om detta och om vilka uppgifter som kreditupplysningsföretaget lämnar ut. Det måste

ändå vara den viktigaste och centrala regeln när det gäller att garantera de enskilda människorna en fortgående insyn i vad som finns i registren och hur de utnyttjas. Man skall alltså inte se regeln om ettårsbeskedet separat, utan det väsentliga ur integritetssynpunkt är det som står stadgat i kreditupplysningslagen om att det skall gå ut en underrättelse så fort man blir föremål för en kreditupplysning i ett kreditupplysningsföretag.

Reservationen 5 avser inskränkningar i skyldigheten att lämna meddelande om innehållet i personupplysning. Här har moderaterna och centerpartiet gått samman i en reservation som föreslår inskränkningar som såvitt jag förstår går tvärtemot folkpartiets linje i den här frågan. Man har dock modifierat motionskraven, som innebar ännu mindre insyn. Nu begär man att meddelande om innehållet i personupplysning inte skall behöva lämnas av kreditupplysningsföretag om meddelande med samma innehåll har lämnats tidigare under en period av tre månader. Det skulle medföra att en stor del av besparingarna, som herr Börjesson i Glömminge talade varmt för, går förlorade. Det innebär nämligen krångel för kreditupplysningsföretagen att på varje punkt och för varje person hålla reda på när uppgifter och omdömen har förändrats och när det har lämnats ut uppgifter om personen i fråga. De miljonbelopp och högre priser som centerpartiet och moderaterna vill rädda åt kreditupplysningsföretagen blir till stor del borttrollade genom att man i reservationen har gått ifrån sina motionsyrkanden.

Låt mig sluta med att säga att den föreslagna kreditupplysningslagen kompletterar den i våras antagna generella datalagstiftningen på ett mycket viktigt delområde. Tillsammans kommer dessa två lagar att ytterligare förstärka Sveriges ställning som ett föregångsland när det gäller lagstiftningen på integritetsskyddsområdet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande nr 69.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte riktigt överens med herr Pettersson i Lund när han vill påstå att vi har bjudit över från folkpartiet genom att vi har reserverat oss på olika punkter. I mitt inledningsanförande tog jag upp bakgrunden till vårt ställningstagande. Under en följd av år har vi arbetat hårt på att få ett säkert system för den enskildes integritet, och eftersom kreditupplysningsverksamheten kommer att kopplas till dataverksamheten tog jag mig friheten att tala litet om vår grundsyn när det gäller dataverksamheten som kommer att användas även i kreditupplysningsföretagen.

Det är inte fråga om att bjuda över de andra partierna, utan vad vi i reservationerna har velat markera är vår grundsyn på den enskildes integritet. Jag sade i början att vi tycker att förslaget till lag är bra men att vi vill ha en skärpning på vissa punkter, och det har vi föreslagit i reservationerna.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Vid 1969 års riksdag var vi ett antal socialdemokrater som motionsledes aktualiserade integritetsfrågorna i det datatekniska

samhälle som vi då befann oss på marsch in i. I detta sammanhang pekade vi också på de integritetsfaror som återfinns i det kommersiella livet, där man använder ingående och inträngande information om människorna. Resultatet av vår motion blev tillsättandet av dels offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén, dels kreditupplysningsutredningen. OSK:s arbete har som bekant redan resulterat i den datalag som riksdagen fattade beslut om i våras, och på riksdagens bord ligger i dag propositionen 155 med förslag till kreditupplysningslag, som är ett resultat av kreditupplysningsutredningens arbete. Jag hoppas att vi under vårriksdagen 1974 får ta ställning till ett tredje viktigt integritetsskydds-förslag, nämligen kreditupplysningsutredningens förslag till inkassolag.

Låt mig, herr talman, ge uttryck för den tillfredsställelse jag känner i dag när vi nu har att fatta beslut i ett lagförslag som ytterligare stärker integritetsskyddet för de svenska medborgarna och samtidigt, som utskottets talesman sade, markerar att Sverige internationellt är en ledande nation när det gäller lagstiftning på detta ytterst viktiga område.

Det lagförslag vi behandlar följer till nästan alla delar det förslag som vi arbetade fram inom kreditupplysningsutredningen. Vårt principiella ställningstagande i kreditupplysningsutredningen byggde på tanken att den som söker kredit inte kan göra anspråk på ett fullständigt skydd mot insyn i personliga och ekonomiska förhållanden men att denna insyn inte får drivas så långt att det framstår som otillbörligt. De regler som vi föreslog och som nu återfinns i propositionen 155 begränsar den information som får användas i kreditupplysnings-sammanhang. Begränsningen gäller i första hand information av särskilt ömtålig natur, t. ex. uppgift om brottslighet, alkoholmissbruk och sjukdomar, vidare information om betalningsförsummelse som inte blivit fastställd i rättslig ordning, t. ex. uppgift om att den enskilde blivit föremål för ansökan om betalningsföreläggande eller inkassoåtgärd, samt slutligen att information om omständigheter som ligger mer än fem år tillbaka i tiden inte skall få användas i kreditupplysningsverksamheten. Legitimitetskravet liksom insynsrätten är vidare väsentliga grundstenar i det integritetsskydd som kreditupplysningslagen ger.

Inom utredningen hade vi ingående diskussioner om vilken organisationsform för den yrkesmässiga kreditupplysningsverksamheten som skulle tillämpas i framtiden. Utredningen stannade enhälligt för en koncessionsreglering och avvisade tanken på ett statligt monopol för all kreditupplysningsverksamhet. Den enda punkt på vilken utredningen icke var enhällig gällde i vilken utsträckning man skulle tillåta utländska företag att bedriva kreditupplysningsverksamhet här i landet. Majoriteten av utredningen ville att förbudet mot utländskt inflytande endast skulle gälla personupplysningar, medan jag och Lennart Petterson i Lund ville utsträcka förbudet till att gälla även företagsupplysningar.

Det är med stor tillfredsställelse jag noterar att regeringen i sitt förslag har följt den linje vi reserverar föreslog, nämligen nej till all utländsk inblandning på den svenska kreditupplysningsmarknaden. I dag är det ju så att ett stort multinationellt företag, Dun & Bradstreet, dominerar den svenska kreditupplysningsmarknaden. Det beslut riksdagen kommer att fatta om en stund innebär att detta företag måste avveckla sin

verksamhet fram till den 1 juli 1977. Jag har – om än med viss tvekan – accepterat denna tidsfrist, men jag anser att det är uteslutet att något fortsatt engagemang av utländska företag på den svenska kreditupplysningsmarknaden skall förekomma efter denna tidpunkt. Visserligen säger man i sista meningen av övergångsbestämmelserna att om synnerliga skäl föreligger, så kan tillstånd meddelas även för tid efter denna tidpunkt.

Herr talman! Jag utgår från att några synnerliga skäl icke skall föreligga den 1 juli 1977. Berörda företag har ju faktiskt över tre och ett halvt år på sig att lämna den svenska kreditupplysningsmarknaden, och det är som jag ser det en synnerligen väl tilltagen tidsrymd.

Låt mig, herr talman, än en gång ge uttryck för den tillfredsställelse jag känner inför denna proposition och samtidigt notera, precis som utskottets talesman gjorde, att trots de reservationer som är fogade till utskottets betänkande ändå en enhällig riksdag står bakom huvudförslagen till kreditupplysningslagen. Reservationerna utgör närmast piruetter i marginalen på det framlagda förslaget. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan i näringsutskottets betänkande nr 69 med förslag till kreditupplysningslag.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord om den principiella inställning till äganderätten till information, som ligger bakom vår motion och över huvud taget vårt agerande i det här ärendet. Vi rör oss ju här på ett område, där det finns legitima skäl för vissa enskilda, respektive företag, att veta mera om andra enskilda och företag än man normalt anser sig behöva lämna ut. Men det är samtidigt en situation, där informationen alldeles särskilt tydligt avslöjar sig som ett maktmedel. Det är nämligen inte så, att ett faktum är ofarligt och neutralt bara för att det är sant, utan all information – eller i varje fall en mycket stor del av den – utgör någon sorts maktfaktor, ett hot, ett redskap. Är makten farlig, så är kunskapen inte längre neutral och kan inte nyttjas utan kontroll.

Det här gäller givetvis all information, vem som än äger den, men i särskilt hög grad den information som vi talar om här, nämligen kreditupplysningarna. Det är inte av en slump som det här var det område där de första datalagarna och lagarna om den enskildes integritet kom till, nämligen i USA. Just när den enskilde söker kredit är han ju som mest oskyddad och sårbar, ifall han inte kan få insyn i vilka upplysningar som ges om honom och ifall det inte finns kontroll på vilken typ av upplysningar som får lämnas ut. Vi har alla läst skräckskildringar av hur det kunde gå till i USA när människor blev illa behandlade av kreditupplysningsinstitut utan att ha minsta möjlighet till rättsliga åtgärder.

Detta får inte fördölja att kreditupplysningsrörelsen i sig själv är nyttig och välbehövlig, men den måste skötas på ett sätt som tar hänsyn till att fakta om människor inte bara är fakta utan också tänkbara vapen. Hur vapen hanteras skall det finnas lagar om. Nu kommer vi snart att få en lag, och vi i folkpartiet vill inte bidra till att den skall försvagas. Det är helt enkelt det som folkpartiets partimotion nr 2119 handlar om, och det är därför jag, herr talman, yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4 och 6.

Nu bör det här inte på något sätt fördunkla att vi i folkpartiet anser den nya lagen som sådan vara ett utmärkt steg i rätt riktning. Det är framför allt väldigt tacknämligt att det fastslås så klart att inte bara försäljning utan också insamlande och lagring av särskilt ömtåliga personliga uppgifter skall förbjudas – även om det i propositionen och betänkandet föreslås en dispensbestämmelse som vi inte vill gå med på. Men den här idén – att det farliga inte bara är att fakta sprids, det kan vara risker redan med att de samlas in och läggs på lager – det är en alldeles riktig tanke, som bara skulle behöva tillämpas vidare. Jag tror att i alla frågor som rör den personliga integriteten skulle problemen hyfsas och bli mera lätthanterliga, om man inte enbart frågade sig vem som skall få reda på dessa fakta, utan i första hand ställde frågan: Är det riktigt att dessa fakta över huvud taget samlas och registreras? Först då kommer man att få ett realistiskt grepp om många sekretessproblem, som är besvärliga i dag.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Vid utskottsbehandlingen av nu förevarande betänkande har vpk:s representant i utskottet anslutit sig till reservationerna 1, 3, 4 och 6. Jag skall därför säga några ord i anslutning till den i betänkandet föreslagna lagen om kreditupplysning.

Den som tänker bedriva kreditupplysningsverksamhet måste med nödvändighet registrera ett stort antal uppgifter om de människor om vilka upplysningar skall lämnas, och det är på denna grund allmänheten kommit att hysa farhågor och statsmakterna insett behovet av något slag av laglig reglering på detta område.

Den primära grunden till att detta lagförslag över huvud taget kommit till är således en bland allmänheten stigande oro vilken, som vi ser det, säkerligen har fog för sig. Kreditupplysning kräver som grund ofta uppgifter som är ömtåliga för de berörda människorna och som – om de blir systematiskt tillgängliga – stärker myndigheternas möjligheter till kontroll av individen. Man kan inte helt bortse från möjligheten att denna informationstillgång kan komma att användas också i repressivt syfte.

Vi anser att om vi måste ha kreditupplysning – och med den rådande ekonomiska ordningen måste vi det – skall den vara så begränsad som möjligt till sitt innehåll och stå under nationell, i demokratisk ordning genomförd kontroll. Folket här i landet skall kunna lita på att inte personuppgifter om dem hamnar t. ex. hos CIA.

I bakgrunden till proposition nr 155 ingår att ett USA-ägt multinationellt företag på kreditupplysningens område köpt upp mer än en tredjedel av den svenska marknaden i fråga om dessa tjänster. Detta förhållande, kombinerat med moderna ADB-metoder, har kommit att inge både allmänheten och myndigheterna allvarliga betänkligheter.

Regeringen har ju låtit utreda frågan, och på denna utrednings förslag grundar sig den proposition vi nu behandlar här i kammaren. Det förslag som utredningen kom fram till blev mycket begränsat. Man föreslog att förbud skulle införas endast i fråga om personupplysningar vad gäller utländska kreditupplysningsföretag här i landet. Efter att ett flertal tunga

remissinstanser, däribland LO, TCO och flera fackförbund, krävt att förbudet skulle omfatta *all* kreditupplysning, föreslår nu regeringen att så också skall bli fallet. Detta är att hälsa med tillfredsställelse. Genom en övergångsbestämmelse ger man de utländska företagen tre år på sig att avveckla sin verksamhet. Om synnerliga skäl föreligger, anser man, skall förlängning kunna medgivas. Jag vill här framhålla att myndigheterna under denna treårsperiod bör aktivt verka för en avveckling och att förlängning helst inte alls skall komma i fråga.

I lagen förbjuds vissa uppgifter. Det gäller politisk eller religiös uppfattning och ras eller hudfärg. Detta är självfallet bra men vi har, som jag strax skall komma tillbaka till, velat gå längre. Vad vi bedömer vara av synnerlig vikt är, att sådana förbjudna uppgifter inte förs utanför landets gränser för att sedan kunna användas på ett sätt som inte gagnar vare sig landets eller den registrerade medborgarens intresse.

Vid propositionens behandling i utskottet har vpk:s representant anslutit sig till

reservationen 1 med yrkande att lagen skall omfatta *all* yrkesmässigt bedriven kreditupplysningsverksamhet, *utan* undantag för upplysningar mellan kreditinrättningar och inom koncerner;

reservationen 3 med yrkande att förbud mot lagrande av viss information jämväl skall omfatta uppgifter om brottslighet, alkoholmissbruk, sjukdomar och andra personliga förhållanden av särskilt ömtålig natur;

reservationen 4 med yrkande att den som är föremål för registrering i kreditupplysningsregister en gång per år *kostnadsfritt* skall få besked om registrerings innehåll och när som helst mot skälig avgift; och slutligen till

reservationen 6 med yrkande om konsekvensändringar i övergångsbestämmelserna i händelse av bifall till reservationen 3.

Herr talman! Jag yrkar, för vår del, också bifall till reservationerna 1, 3, 4 och 6 som är fogade till näringsutskottets betänkande nr 69.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 69 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro

Fredagen den
14 december 1973

*Kreditupp-
lysningsslag*

begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den-
na omröstning gav följande resultat:

Ja	—	179
Nej	—	117
Avstår	—	1

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 69 punkten 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den-
na omröstning gav följande resultat:

Ja	—	153
Nej	—	144
Avstår	—	1

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Andersson i Örebro m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 69 punkten 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Andersson i Örebro m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Örebro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 69 punkten 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Nr 159

Fredagen den
14 december 1973

Anläggningslag.
m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andersson i Örebro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 178
Nej — 119
Avstår — 1

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Börjesson i Glömminge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 69 punkten 5 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Regnéll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Börjesson i Glömminge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 196
Nej — 99
Avstår — 1

Punkterna 6 och 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 3 Anläggningslag m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 33 i anledning av propositionen 1973:160 med förslag till anläggningslag m. m. jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:160, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 8 december 1972 och den 28 september 1973 samt lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen följande förslag till

1. anläggningslag,
2. lag om förvaltning av samfälligheter,

Fredagen den
14 december 1973

Anläggningslag
m. m.

3. lag om införande av anläggningslagen () och lagen () om förvaltning av samfälligheter,
4. lag om förmånsrätt för fordringar enligt lagen () om förvaltning av samfälligheter,
5. lag om ändring i lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt,
6. lag om ändring i lagen (1938:274) om rätt till jakt,
7. lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstols-
ärenden,
8. lag om ändring i lagen (1950:596) om rätt till fiske,
9. lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988),
10. lag om ändring i väglagen (1971:948),
11. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
12. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanks,
13. lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen,
14. lag om ändring i lagen (1969:732) om postbanken,
15. lag om ändring i förordningen (1968:576) om Konungariket
Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,
16. lag om ändring i jordabalken,
17. förordning om ändring i stämpelskatteförordningen (1964:308).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Samverkan mellan fastigheter för tillgodoseende av gemensamma behov blir alltmer nödvändig. Sådan samverkan kan avse vägar, parkeringsutrymmen, lekplatser, anordningar för värme-, vatten- och avlopps-
försörjning och andra liknande anläggningar. Till fastigheter hör ofta också samfälligheter som förvaltas av fastighetsägarna gemensamt.

I propositionen läggs fram förslag till anläggningslag. Bestämmelser om inrättande och förvaltning av gemensamma anläggningar finns f. n. i bl. a. lagen (1939:608) om enskilda vägar och lagen (1966:700) om vissa gemensamhetsanläggningar. Den nu föreslagna lagen är avsedd att träda i stället för de bestämmelser om inrättande av gemensamma anläggningar som finns i nyssnämnda båda lagar. Lagförslaget syftar till att samordna och modernisera gällande bestämmelser samt anpassa dessa till fastighets-
bildningslagen (1970:988). Det omfattar dock inte sådana vägar inom områden med tätare bebyggelse om vilka bestämmelser finns i 3 kap. lagen om enskilda vägar.

I propositionen läggs vidare fram förslag till lag om förvaltning av samfälligheter. Bestämmelser om förvaltning av mark som är samfälld för flera fastigheter finns f. n. i lagen (1921:299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter (bysamfällighetslagen). Denna lag är föråldrad, och riksdagen (rskr 1957:154) har begärt en översyn av den. Den föreslagna lagen är avsedd att träda i stället för såväl bysamfällighetslagen som förvaltnings-
bestämmelserna i lagen om enskilda vägar och lagen om vissa gemensamhetsanläggningar. Förslagets innebörd är att förvaltning av samfällighet skall anordnas på ettdera av två sätt. Delägarna skall kunna antingen handha förvaltningen själva eller bilda en särskild juridisk person, s. k. samfällighetsförening, för förvaltningen.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 1974.”

I detta sammanhang hade behandlats de i anledning av propositionen väckta motionerna

Nr 159

Fredagen den
14 december 1973

Anläggningslag
m. m.

1973:2167 av herr Turesson m. fl. (m, c, fp) vari hemställda att riksdagen beslutade

1. att § 7 i anläggningslagen ändrades så att majoritetsbeslut fordrades för att fastighetsägare skulle kunna tvingas delta i en gemensamhetsanläggning, samt

2. att 31 § i lagen om förvaltning av samfälligheter utgick,

1973:2169 av herr Adolfsson (m) vari hemställda att riksdagen för sin del skulle anta ett förslag till lag om vissa åtgärder för främjande av saneringsverksamhet m. m. med av motionären föreslagen lydelse, innebärande bl. a. att ägare av fastigheter i bostadskvarter skulle, sedan de bildat samfällighetsförening, kunna få rätt att mot viss fastighetsägares bestridande men på dennes kostnad vidta vissa byggnadsåtgärder för att avhjälpa brister som var till olägenhet för övriga fastigheter,

1973:2170 av herrarna Adolfsson (m) och Wennerfors (m) vari hemställda att riksdagen skulle avslå de i propositionen 1973:160 framlagda förslagen i vad de rörde finansieringsfrågorna och i stället anta regler som byggde på statsgaranti,

1973:2171 av herr Gustafson i Göteborg (fp) vari hemställda

1. att riksdagen skulle avslå propositionen 1973:160 med motiveringen att frågan borde behandlas vid nästa års riksdag,

2. att för den händelse detta yrkande avslogs ikraftträdandet framflyttades för att bereda myndigheter och allmänhet skälig tid att bli informerade och göra nödvändiga förberedelser inför ikraftträdandet,

1973:2172 av herr Tobé (fp) vari hemställda att riksdagen beslutade

1. att fastighetsbildningsmyndigheten skulle vara förrättningsmyndighet enligt anläggningslagen,

2. att 41, 42 och 44 §§ anläggningslagen omarbetades så att klarhet kunde vinnas i de avseenden som påtalats i motionen eller att erforderliga motivuttalanden gjordes,

3. att sådana ändringar vidtogs i lagtexten till berörda lagförslag att det klart framgick vilka rättigheter och skyldigheter som medföljde fastigheter som deltog i utförande och drift av en anläggning och fastigheter som enbart deltog i driften,

4. att promulgationslagens 12 § kompletterades med en hänvisning även till 43 § anläggningslagen samt

5. att berörda lagar skulle träda i kraft först den 1 juli 1974.

Utskottet hemställde

1. beträffande behandling av propositionen vid 1973 års riksdag att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2171, yrkandet 1,

2. beträffande utformningen av anläggningslagens regler om rättigheter och skyldigheter att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2172, yrkandena 2 och 3 i denna del,

3. beträffande det s. k. opinionsvillkoret att riksdagen med avslag på motionen 1973:2167, yrkandet 1, skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till anläggningslag i vad avsåg 7 §,

4. beträffande beräkning av andelstal för byggande av väg m. m. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionen 1973:2172, yrkandet 3 i vad det inte behandlats under 2 ovan, skulle

a. anta det vid propositionen fogade förslaget till anläggningslag i vad avsåg 15 och 48 §§,

b. godkänna vad utskottet anfört,

5. beträffande möjlighet att förordna särskild förrättningsman för anläggningsförrättning att riksdagen med avslag på motionen 1973:2172, yrkandet 1, skulle

a. anta de vid propositionen fogade förslagen till anläggningslag respektive lag om förvaltning av samfälligheter, det förra i vad avsåg 4 § andra stycket och 30 § andra stycket, det senare i vad avsåg 20 § andra stycket,

b. godkänna vad utskottet anfört om handläggningen av vissa myndighetsuppgifter,

c. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i anslutning till förordnande av vissa administrativa föreskrifter,

6. beträffande utformningen av regler om verkan i vissa fall av sammanläggning, fastighetsöverföring och fastighetsdelning att riksdagen med avslag på motionen 1973:2172, yrkandet 2 i denna del, skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till anläggningslag i vad avsåg 41 och 42 §§,

7. beträffande verkan i vissa fall av tomrättsupplåtelse att riksdagen med avslag på motionen 1973:2172, yrkandet 2 i vad det inte behandlats under 2 och 6 ovan, skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till anläggningslag i vad avsåg 44 §,

8. beträffande möjlighet för länsstyrelsen att utse ledamöter i samfällighetsförenings styrelse att riksdagen med avslag på motionen 1973:2167, yrkandet 2, skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om förvaltning av samfälligheter i vad avsåg 31 § och 67 § andra stycket,

9. beträffande frivillig överenskommelse om delaktighet i gemensamhetsanläggning m. m. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:2172, yrkandet 4, för sin del skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om införande av anläggningslagen och lagen om förvaltning av samfälligheter i vad avsåg 12 § med den ändrade lydelse som utskottet föreslagit,

10. beträffande finansieringsreglerna att riksdagen med avslag på motionen 1973:2170 skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

a. lag om införande av anläggningslagen och lagen om förvaltning av samfälligheter i vad avsåg 19 §, andra stycket,

b. lag om förmånsrätt för fordringar enligt lagen om förvaltning av samfälligheter, såvitt ej gällde ikraftträdandebestämmelsen,

11. beträffande ikraftträdande av lagstiftningen att riksdagen med

avslag på Kungl. Maj:ts förslag, i anledning av motionen 1973:2171, yrkandet 2, och med bifall till motionen 1973:2172, yrkandet 5, för sin del skulle anta

a. förslaget till lag om införande av anläggningslagen och lagen om förvaltning av samfälligheter såvitt avsåg 1, 7, 9 och 15 §§ med den ändrade lydelse som utskottet föreslagit,

b. förslagen till lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden, till lag om ändring i lagen (1950:596) om rätt till fiske och till förordning om ändring i stämpelskatteförordningen (1964:308), allt såvitt avsåg ikraftträdandebestämmelserna, med den ändrade lydelse som utskottet föreslagit,

c. ikraftträdandebestämmelser till Kungl. Maj:ts med 4—6, 9—13 samt 15 och 16 betecknade lagförslag, samtliga med följande ändrade lydelse: "Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.",

12. beträffande viss utformning av banklagstiftningen m. m. att riksdagen skulle

a. för sin del anta den ändrade lydelse, som utskottet — till följd av riksdagens beslut om samgående mellan postbanken och Sveriges kreditbank — föreslagit av

1. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse, såvitt avsåg 57 §,

2. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker, såvitt avsåg 26 §,

3. lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen, såvitt avsåg 34 §,

4. lag om ändring i förordningen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, såvitt avsåg 11 §,

b. avslå förslaget till lag om ändring i lagen (1969:732) om postbanken,

13. beträffande lagstiftning om bostadssanering att riksdagen skulle avslå motionen 1973:2169,

14. beträffande lagförslagen i övrigt att riksdagen skulle anta de vid propositionen fogade lagförslagen i vad de inte behandlats under 2—12 ovan,

15. beträffande särskild information att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

Resrvationer hade avgivits

1. beträffande det s. k. opinionsvillkoret av herrar Wennerfors (m) och Adolfsson (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:2167, yrkandet 1, för sin del skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till anläggningslag i vad avsåg 7 § med den ändrade lydelse som reservanterna föreslagit,

2. beträffande möjlighet för länsstyrelsen att utse ledamöter i samfällighetsförenings styrelse av herrar Wennerfors (m) och Adolfsson (m) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa,

Fredagen den
14 december 1973

Anläggningslag
m. m.

att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:2167, yrkandet 2, beträffande det vid propositionen fogade förslaget till lag om förvaltning av samfälligheter

- a. inte skulle anta 31 §,
- b. skulle anta 67 § andra stycket med den ändrade lydelse som reservanterna föreslagit.
- c. skulle anta paragrafbeteckningar med av beslut enligt a föranledd omnumrering,

3. beträffande finansieringsreglerna av herrar Wennerfors (m) och Adolfsson (m) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa,

att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:2170 inte skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

- a. lag om införande av anläggningslagen och lagen om förvaltning av samfälligheter i vad avsåg 19 § andra stycket,
- b. lag om förmånsrätt för fordringar enligt lagen om förvaltning av samfälligheter, såvitt ej gällde ikraftträdandebestämmelsen,

4. beträffande ikraftträdandebestämmelser av herrar Wennerfors (m) och Adolfsson (m) som - under förutsättning av bifall till reservationen nr 3 - ansett att utskottet under 11 bort hemställa,

att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts förslag för sin del skulle anta

- a. förslaget till lag om införande av anläggningslagen och lagen om förvaltning av samfälligheter såvitt avsåg 1, 7, 9 och 15 §§ med den ändrade lydelse som reservanterna föreslagit,
- b. förslagen till lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden, till lag om ändring i lagen (1950:596) om rätt till fiske och till förordning om ändring i stämpelskatteförordningen (1964:308), allt såvitt avsåg ikraftträdandebestämmelserna, med den ändrade lydelse som reservanterna föreslagit,
- c. ikraftträdandebestämmelser till Kungl. Maj:ts med 5 och 6, 9-13 samt 15 och 16 betecknade lagförslag, samtliga med följande ändrade lydelse: "Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.",

5. beträffande lagstiftning om bostadssanering av herrar Wennerfors (m) och Adolfsson (m) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:2169 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Wennerfors (m) och Adolfsson (m).

Herr ADOLFSSON (m):

Herr talman! Jag skall inte i onödan förlänga debatten i kammaren, men reservationerna i civilutskottets betänkande nr 33 behöver kommenteras något.

När det gäller bakgrunden till reservationen 1 vill jag säga att det är anmärkningsvärt att en gemensamhetsanläggning skall kunna bildas mot

en majoritet av delägarnas vilja. Det är lika anmärkningsvärt att länsstyrelserna skall kunna utse ledamöter i samfällighetsstyrelse på så lösa grunder som föreslås i propositionen, där det sägs: "Länsstyrelsen kan utse ledamöter när omständigheterna ger anledning till det."

Reservation 3 behandlar finansieringsreglerna för gemensamhetsanläggningar. Enligt de nu föreslagna reglerna skall säkerhet för lån för nya anläggningar kunna åstadkommas genom att gamla bottenlån i berörda fastigheter flyttas upp. De förut befintliga lånen på fastigheten kommer därigenom att få sämre säkerhet. En sådan princip rymmer så mycket av osäkerhet och godtycke att den knappast hör hemma i svensk lagstiftning.

När det gäller reservation 5 i samma betänkande vill jag anföra att det finns ett nära praktiskt samband mellan bostadssanering och gårdssanering. Möjligheterna att samordna gårdssanering med övriga byggnadsåtgärder i äldre bostadskvarter har i viss mån förbättrats genom den nyligen antagna bostadssaneringslagen, som träder i kraft vid årsskiftet. De nu framlagda förslagen kan i vissa stycken bli användbara som komplement till denna saneringslagstiftning.

Saneringsverksamheten inom den äldre bebyggelsen sker ofta kvartersvis. Inom ett byggnadskvarter måste man dock räkna med att någon eller några fastighetsägare kan ha svårigheter att medverka i saneringsarbetet eller sakna intresse för det. Detta kan ibland bli till allvarlig nackdel för saneringsverksamheten och förhindra en samordnad upprustning. Att någon fastighet i kvarteret inte motsvarar föreskrivna standardkrav kan vidare försämra boendemiljön till men också för övriga intressenter och boende i kvarteret.

Det är därför motiverat att ytterligare underlätta en organiserad samverkan för kvarterssanering. Att saneringsverksamheten i görligaste mån främjas är av stor betydelse både från sysselsättningssynpunkt och från bostadssociala synpunkter. Den nya anläggningslagen kan visserligen vara till god hjälp för att åstadkomma behövlig gårdssanering och gemensamhetsanläggningar för kvarteret i anslutning härtill. Men anläggningslagens bestämmelser är begränsade till syftet att inrätta gemensamma anordningar av olika slag i kvarteret.

Allmänt sett måste det vara värdefullt att på platsen ha en organisation för saneringsverksamheten som representerar de närmast berörda parterna. För saneringsutvecklingen behövs särskilt en sådan gemensam part som både kan ta ekonomiskt ansvar och föra förhandlingar.

Saneringslagens påtryckningssystem är tungrott, myndighetsbetonat och inte särskilt psykologiskt upplagt om syftet är samförstånd. Det blir en lång omväg att alltid och endast vara hänvisad till att anlita kommunen, som väl inte alltid har möjlighet att ta det praktiska ansvaret för saneringsåtgärder. Visserligen finns kommunala bostadsföretag att tillgå, men är de alltid lämpade, om de över huvud taget ställer upp? Finns det med säkerhet någon kapacitet att utnyttja i praktiskt arbete? Kommunalt direktägda hus är t. o. m. uttryckligt undantagna från saneringslagens tillämpningsområde - hur rimmar det med talet om ett allomfattande kommunalt ansvar?

Nr 159

Fredagen den
14 december 1973

Anläggningslag
m. m.

Både fastighetsägare och hyresgäster har nytta av en part som finns inom räckhåll i det egna kvarteret. Därför borde saneringssällskap vara bra. Saneringslagens påtryckningssystem förenklas avsevärt om vi får kvartersvis verksamma grupper.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer vid civilutskottets betänkande nr 33 under vilka moderata samlingspartiets namn finns.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg har i motionen 2171 hemställt att propositionen om anläggningslag i första hand skall avslås och i andra hand att den skall träda i kraft vid en senare tidpunkt än den i propositionen föreslagna, som är den 1 januari 1974. Förstahandsyrkandet beror på att propositionen, som har drygt 600 sidor, kom så sent till riksdagen att motionstiden utgick den 22 november; full förlängning av motionstiden kunde således inte utnyttjas. Man har därför haft svårigheter att i utskott och riksdag få en ordentlig sakbehandling. Det är tredje kvällen som frågan står på riksdagens föredragningslista men först nu i riksdagens elfte timme kan vi ta upp den till debatt.

Utskottet har, med den lojalitet som är egen för utskotten, avisat motionens avslagsyrkande, men gått med på att förskjuta ikraftträdandetiden till den 1 juli. Detta motiverar utskottet med att det inte bara är riksdagen som behöver tid på sig utan även myndigheter av olika slag, kreditinstitut, fastighetsägare och kommunala planeringsorgan. Det behövs också tid för information om den här ganska krångliga materian som ingår i lagen. Jag ser med tillfredsställelse att vi kunde nå enighet om förskjutningen av ikraftträdandet.

Som ledamot av civilutskottet och som yrkesman är jag allmänt intresserad av att planering inte görs som självändamål utan att man också genomför planerna. Därför har jag haft intresse för den här lagstiftningen och försökt sätta mig in i den. Men den har varit ganska svårforcerad.

Första frågetecknet sätter jag beträffande lagens titel. Den heter anläggningslag och jag tycker det är ganska missvisande. Det är någon promille, knappt det, av de anläggningar som årligen görs här i landet, som faller under lagen. Vi har allmänna vägar, kraftverk, hamnar och allt annat som kallas för anläggningar men som inte alls berörs av lagen. Misstag kan därför lätt göras av den som är van att röra sig med det vanliga anläggningsbegreppet.

Jag påpekade i min motion, 2172, att det redan i 1 § första stycket står att lagen gäller för anläggningar gemensamma för flera fastigheter. Sedan slår man fast namnet *gemensamhetsanläggningar* och använder det i alla grundläggande paragrafer, ofta som inledning. Föredragande statsråd har tagit del av kritik som kommit fram under remissbehandlingen och sagt att det är missvisande att kalla lagen för lag om gemensamhetsanläggningar eftersom man, enligt lagen, även kan ta ut enskild väg för enstaka fastighet. Men det är ett ytterst sällan

förekommande undantag och det är inte riktigt att ge lagen ett namn efter ett sällan förekommande undantag. I så fall skulle undantaget stå redan i första paragrafen, som ger själva upptakten till lagen.

Ja, vis av skadan - om man nu skall skyta med att man blir visare med åren - eller i varje fall luttrad av erfarenhet om svårigheter att få igenom sådana här namnändringar som fortplantar sig igenom flera andra lagar och lagändringar, har jag inte ställt något yrkande om att få ändra lagens titel. Men jag ångrar mig nästan när jag får se regeringens officiella organ Departementsnytt, där man slår upp den här lagstiftningen med stora bokstäver och säger att en ny lagstiftning föreslås om gemensamhetsanläggningar. Sedan talas det om dels en anläggningslag, dels en samfällighetslag. Detta föreslås av statsrådet Lidbom. Man talar hela tiden om gemensamhetsanläggningar, men man vill inte kalla lagen för det som den verkligen är. Det kan hända att jag hade kunnat få bifall till min motion om jag hade ställt något yrkande, men jag gjorde bara några antydningar i motionen.

Jag skulle sedan vilja göra några reflexioner om oklarheter i lagtexten - det är ganska gott om sådana.

Jag börjar med frågan om rättigheter och skyldigheter vid ändrade förhållanden, när nya fastigheter kommer till genom uppdelning, sammanläggning eller andra förändringar. Det står ganska klart uttryckt i fråga om skyldigheterna men ingenting i paragraferna om rättigheterna. Men i speciallagstiftningen får man faktiskt i något fall reda på hur det är tänkt med rättigheterna. Utskottet säger att det grundläggande systemet för rättigheter och skyldigheter inte utlömande har beskrivits i lagtexten. När man behandlat problemen i utskottet har man försökt förklara begreppen rättigheter och skyldigheter, men utskottet säger att det inte anses behövt att föreslå ändringar i lagtexten eller att göra några särskilda motivuttalanden.

Då får jag inskränka mig till att tacka för behandlingen. Jag tolkar utskottets skrivning så att den utgör ett motivuttalande. Men helst hade jag velat ha en ändring i själva paragrafen. I de två lagar som det här gäller, nämligen lagen om gemensamhetsanläggningar och det kapitel ur lagen om enskilda vägar, som man nu överfört hit, säger man ju klart ut detta om rättigheter och skyldigheter. Det är alltså i själva verket en dålig samordning och modernisering av lagarna som man gjort. Resultatet har blivit att det endast är möjligt att förstå lagarnas innebörd med hjälp av motivuttalande.

Vad är för övrigt skillnaden mellan fastighet som är *ansluten till gemensamhetsanläggning* enligt 41 och 42 §§ och fastighet som *deltar i gemensamhetsanläggning* enligt 44 §? Antagligen menar man precis samma sak, fastän det formulerats olika i olika paragrafer. Jag föredrar rent språkligt det senare uttrycket, att man deltar i en anläggning. Uttrycket "ansluten" låter som om man vore ansluten till ett kommunalt fjärrvärmesystem eller något liknande, där det bara gäller att vrida på en kran. Det uttrycket passar inte alls in på det delägarskap som det här är fråga om och som skall utgöra ett komplement till fastigheterna. I huvudregeln, som finns i 14 §, talas det också om fastigheter som "deltar". I samfällighetslagen talar man hela tiden om "delägare". Jag

tycker därför att man använder en ganska slapp lagstil i det nya förslaget.

I lagen om enskilda vägar är det klart uttryckt att det finns två kategorier av fastigheter, dels sådana fastigheter för vilka vägen är av synnerlig vikt då man skall vara med och bygga vägen och betala för den samt även vara med och underhålla den, dels sådana fastigheter där man slipper avgiften för byggande och endast är med och betalar underhållet för att få utnyttja vägen. Vid moderniseringen av det här har detta helt kommit bort. Statsrådet har anat att det är någonting som fattas beroende på en del remissuttalanden. Då har han finurligt sagt att man i alla fall har tagit bort ordet "ett" framför andelstal. Tidigare stod det att det för varje fastighet skall fastställas *ett* andelstal. Man skall alltså nu läsa det så här: "för varje fastighet skall fastställas andelstal". Därmed menas att det kan finnas hur många som helst. Men det löser endast problemet, om vi har ett vägsystem som kan indelas i sektioner; i en sektion har man ett andelstal, i en annan har man ett annat andelstal. Men det som jag är ute efter finns inte med, nämligen att en fastighet inte alls skall delta i vissa delar av denna verksamhet – det är inte fråga om olika sektioner utan om byggande respektive drift. Utskottet har då fått lov att göra en ganska utförlig skrivning för att förklara vad meningen är. I 15 § heter det att för varje fastighet unges andelstal. Detta måste, som utskottet också har sagt, i vissa fall uppfattas så att man kan jämka andelstalet till 0. Denna kryptiska uttolkning skall alltså ersätta vad som i gällande lag är klart uttryckt: Fastigheterna skall i vissa fall inte äsättas något andelstal alls. Men i åtminstone någon av de uppslagsböcker jag tittat i uppges det att definitionen på 0 utgör skillnaden mellan två lika tal, vilket skulle betyda att 0 inte är något tal. Det är alltså tveksamt att man kan kalla 0 för andelstal. Men när nu lagtexten är som den är får man nöja sig med att uttolka den med hjälp av vad utskottet har skrivit.

Vad som anförts i motionen om förrättningsmyndighet är, som utskottet uttrycker det, i väsentlig mån tillgodosett av att utskottet vill ge Kungl. Maj:t till känna att tillämpningen utformas så att myndighetsansvaret betonas vid förordnande av förrättningsman. Därmed får jag vara nöjd.

Slutligen, herr talman, några allmänna reflexioner. Under en följd av år har jag här i riksdagen intresserat mig för vissa lagfrågor, framför allt när det gäller mark och vatten. Det har dels varit sakfrågor, stora partiskiljande frågor som expropriationslagstiftningen, viss lagstiftning beträffande riksplanering och sådant, men det har också varit icke-partiskiljande frågor, som ändå varit ganska viktiga för tillämpningen av lagstiftningen. Jag har på mitt sätt försökt tillämpa regeringsformens § 87: "Ej må konungen utan riksdagens samtycke, och icke riksdagen utan Konungens, någon ny lag göra eller gammal avskaffa." Eller som det står i läroböckerna: Lagstiftningsmakten ligger hos riksdag och regering gemensamt. Därför har jag i motioner och utskottsarbete försökt påverka dessa lagars utformning. I regel har jag mötts av kompakt motstånd från regeringspartiets sida, inte bara när det har gällt partiskiljande frågor, utan även när det gällt praktiska ting som skulle underlätta lagarnas tolkning i praktiken. Åtskilliga departementstjänstemän har under årens lopp tyckt att jag varit besvärlig och kläfvingrig. De vill inte ha några

plumpar i sitt protokoll. Det har faktiskt varit lättare att ibland komma till tals med vederbörande politiskt ansvariga statsråd.

Min erfarenhet är dess värre – åtminstone på de här områdena – att lagstiftandet numera betraktas som en intern kanslihusverksamhet, vars alster för formens skull skall passera riksdagen. Detta har smittat av sig på statsförvaltningen i övrigt och på undervisningen. Många exempel finns på att man nöjer sig med att läsa propositioner, eftersom inga direkta ändringar görs i lagtexten och heller inte får göras. Men de motivuttalanden och tillkännagivanden som utskotten gjort på grund av brister i propositionen blir okända och beaktas inte. Jag beklagar detta sakernas förhållande. Det är för en riksdagsman nära nog lönlöst att försöka medverka till en slutlig utformning av en lag. Vad som också bör observeras är att riksdagens utskott numera har en mycket kvalificerad sekreterarpersonal, men denna utnyttjas inte heller, på grund av det motstånd mot alla förändringar som reses, till konstruktiv medverkan. Men det kan hända att det blir bättre under 1970-talet. I det vilande grundlagsförslagets 3 § läses att riksdagen är folkets främsta företrädare, riksdagen stiftar lag, osv. Det var faktiskt några remissinstanser som var kritiska mot att lägga lagstiftningsmakten enbart hos riksdagen. Men justitieministern förklarade att han delade författningsutredningens och grundlagberedningens uppfattning att rätten att besluta lag skall ligga hos riksdagen ensam. Han tillade att detta givetvis inte utesluter att regeringen utarbetar lagförslag som den överlämnar till riksdagen för prövning. En sådan medverkan, sade justitieministern – och det måste vi ju alla hålla med om –, är naturligtvis ändamålsenlig även enligt den nya ordningen. Men kontentan måste väl bli – om det skall vara någon mening med ordalydelsen i den nya grundlagen – att riksdagen enligt den nya ordningen ges tillfälle att reellt medverka i lagstiftandet. Det har faktiskt varit dåligt med den saken under senare år, och jag kan tillägga att riksdagen också enligt grundförslaget har fått formell rätt att höra lagrådet, vilket ju nu sker under hand om man råkar få tillfälle att ändra något i en lagtext under utskottsarbetet.

Det behövs enligt min mening en sinnesändring i hela kanslihusapparatens. Många utländska parlament ges verkligen tillfälle att verksamt delta i lagstiftningsarbetet. Därmed menar jag inte bara en formell handpåläggning som sker i vår riksdag.

Det kan synas otacksamt att säga det här just nu när jag har fått två av fem motionsyrkanden tillstyrkta och i övrigt fått motivuttalanden som i stort sett tillfredsställer mig. Men mitt allmänna intryck är att den sakkunskap som finns hos riksdagen, både hos ledamöter och utskottssekretariat, kunde bättre utnyttjas till förmån för den slutliga produkten. I förhoppning att de som nu är i riksdagen och fortsätter arbetet där liksom de som kommer senare skall få större möjlighet att medverka, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till civilutskottets betänkande nr 33.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Föreliggande förslag till anläggningslag fyller utan tvivel ett behov. Förslaget avser ju innebära en samordning och en modernisering av gällande lagstiftning samt en anpassning till den nya fastighets-

bildningslagen. Herr Tobé har här påtalat en del lagtekniska och terminologiska brister i förslaget, och jag vill gärna en liten stund uppehålla mig vid en enligt min mening otillfredsställande utformning av det s. k. opinionsvillkoret i 7 §, dvs. den grundläggande regeln för om en gemensam anläggning skall komma till stånd eller ej.

Det kan naturligtvis finnas anledning att utan fastighetsägarens samtycke göra det möjligt att ansluta en fastighet till en gemensamhetsanläggning. Det vill jag inte alls bestrida. Medverkan kan emellertid ibland kräva ganska stora ekonomiska insatser av fastighetsägaren. Tvångsanslutning bör därför ske endast när starka skäl talar för det. Sådana skäl kan naturligtvis vara av både allmän och enskild natur. Anläggningen bör också ha en positiv inverkan på den eller de fastigheter som tvångsanslutes.

Mot den bakgrunden är det angeläget att opinionsvillkoret är klart och precist utformat. Det kan inte vara tillfredsställande att bilda en gemensamhetsanläggning i strid mot en klar majoritet bland berörda fastighetsägare. Lagförslagets formulering, att tvångsanslutning inte får ske om fastighetsägarna "mera allmänt" motsätter sig åtgärder och har "beaktansvärda skäl" för detta, är enligt min mening alltför vag. Denna regel bör därför bytas ut mot ett stadgande om att det krävs majoritet bland berörda fastighetsägare för att anläggning skall komma till stånd. Jag yrkar därför bifall till reservationen 1.

Förslaget om en ny lagstiftning för förvaltning av samfälligheter är resultatet av en beställning från riksdagen. Den gamla lagen har visserligen i stort sett fungerat bra men den är klart föråldrad och täcker inte alla de områden där samfällid förvaltning numera kan vara ändamålsenlig eller önskvärd.

Jag anser det emellertid olyckligt att länsstyrelse enligt lagförslagets 31 § skall ha rätt att med verkan som stadgeändring kunna förordna att antalet ledamöter i samfällighetsförenings styrelse skall kunna vara fler än vad föreningen bestämt. Det är inte heller godtagbart att länsstyrelse skall ges rätt att utse en eller flera ledamöter i sådan styrelse.

Att jag reagerar mot dessa regler beror i första hand på att jag anser dem innebära en helt onödigt inblandning i samfällighetsägarnas egna angelägenheter.

Vi har i vårt land tusentals samfällighetsförvaltningar, som har hand om för byalag och andra fastighetsgrupper gemensamma ägor. Vi kan komma att få behov av ännu fler samfällighetsförvaltningar, om det i samband med fastighetsregleringar av större omfattning än för närvarande bildas gemensamhetsskogar och om det för fiskevårdande åtgärder bedöms lämpligt att formalisera förvaltningen av gemensamma fisken.

Jag anser därför också att reglerna i lagförslagets 31 § om länsstyrelsens rätt att korrigera samfällighetsförenings beslut om styrelsens storlek och sammansättning är olämpliga därför att de kan verka avskräckande på fastighetsägarnas benägenhet att bilda eljest önskvärda samfällighetsföreningar. Det vore enligt min mening mycket olyckligt. 31 § bör därför utgå ur lagförslaget. Detta hävdas också i reservationen 2, till vilken jag yrkar bifall.

Herr GREBÄCK (c):

Herr talman! Propositionen med förslag om anläggningslag m. m. är ett omfattningsrikt aktstycke. Innehållet är också i många stycken svårtillgängligt. Herr Gustafson i Göteborg har i en motion föreslagit att riksdagen skulle ta sakbehandlingen nästa år för att vi skulle få tillfälle att studera förslagen ytterligare. Ett enhälligt civilutskott har emellertid ansett att förslaget bör behandlas nu, om det också blir i riksdagsperiodens elfte timme.

Det är klart att det inte är önskvärt att flera stora förslag läggs fram så att behandlingstiden och motionstiden sammanfaller i slutet på en session. Men trots att både talmannen och andra försöker få en förnuftig planering av riksdagsarbetet till stånd händer sådana här saker tätt som oftast. Hur som helst så har utskottet ansett att möjligheterna att följa upp förslaget och sakligt granska det i utskottet inte skiljer sig så mycket från den verklighet i övrigt som vi har fått vänja oss vid och som utgår från att dygnet har 24 timmar. Jag tror också att utskottsbetänkandet visar att utskottet inte har tagit lätt på uppgiften.

Utskottet har varit enigt i de flesta frågor, både när det gäller att godkänna förslag och motiv och när det gäller att göra ändringar i lagtext och tillägg i motiveringar. Jag vill gärna stryka under att vi även är eniga om att lagstiftningen tillgodoser ett verkligt behov. Vidare ger förslagen effektiva medel att genomföra de åtgärder som behövs för att uppnå de mål som samhällsplaneringen syftar till. Även om detta är utskottet enigt. För min personliga del tycker jag att redan denna utskottets opinionsyttring är ett steg framåt.

Detta om den allmänna enigheten. Oenigheten, som den kommer till uttryck i de moderata reservationerna, visar emellertid också på en stor enighet bland de andra partierna. Det moderata budskapet i markfrågorna fullföljs konsekvent – det måste erkännas. De reservationer som lagts har alla det gemensamma syftet att minska planmyndigheternas inflytande.

När nu t. ex. centern följer propositionen i huvudfrågorna, så beror detta på att enligt vår bedömning av de frågor som i det här sammanhanget måste lösas bäst löses – och i många fall måste lösas – i samverkan. I de flesta fall kan detta ske på frivillig väg, men det kan uppstå fall då detta icke är möjligt, hur nödvändig en samverkan än vore. I dessa undantagsfall måste det finnas fullmakt för samhället att gripa in för att få en lösning till stånd.

Jag har ibland hoppats att moderaterna någon gång skulle inse dessa sammanhang. Vi i centern anser fortfarande att den enskilda människan i första hand skall sköta sina angelägenheter. Men samhället är nu så komplicerat och människor så funtade att deras intressen inte alltid sammanfaller. Då måste en samverkan komma till stånd på något sätt. Denna samverkan kan på marksidan åstadkommas genom planväsendet och kan sedan fullföljas bl. a. genom den föreslagna anläggningslagen. Det riktiga blir då inte att bara säga nej utan att försöka ordna de här planbedömningarna så, att lösningarna i största möjliga utsträckning tillgodoser dem som är beroende av dem. I det sammanhanget skall man inte bara tänka på oss som nu deltar i besluten utan också på kommande generationer.

Nr 159

Fredagen den
14 december 1973

Anläggningslag
m. m.

Vidare har jag den grundinställningen att vi får det bästa resultatet om vi lägger planbedömningarna så nära människorna som möjligt. Ju närmare besluten ligger, desto bättre uttryck blir de för demokratin. Nu är det ju också så att i olika frågor täcker intressenterna olika områden, och kraven på översikt växlar därmed. När vi nu emellertid har en ordning där det primära planeringsansvaret faller på kommunerna så har vi fått, tycker jag, både kravet på demokrati och kravet på översikt tillgodosedda på ett utmärkt sätt. Det faktum att vi också har riksintressen som kan kollidera inbördes eller med ett kommunalt medborgarintresse och som därför måste lösas i samråd med staten ändrar inte på denna bild. Dessa riksintressen har vi tidigare skilt ut och de håller nu på att preciseras i konkreta planeringsprogram.

Jag har velat säga detta för att försöka göra klart att regler om samverkan – vare sig de finns i planernas form eller i form av föreskrifter för en gemensamhetsanläggning – inte utgör ett hot mot den enskilde i allmänhet och inte heller kan undvaras för den enskilde fastighetsägaren. Hela saken skulle vinna på om moderaterna steg ut ur glasburen och deltog i sakdebatten om hur vi i demokratisk ordning skall sköta också de här frågorna. Det finns gott om stridsfrågor också där – frågor som ibland går tillbaka på våra partiers ibland olika uppfattning om hur morgondagens samhälle skall se ut.

I fråga om reservationen 1 skulle jag vilja säga följande. Utskottsmajoritetens tillstyrkan av att delägarnas vilja skall beaktas enligt en allmänt hållen regel går tillbaka på resonemang som fördes redan beträffande opinionsvillkoret i fastighetsbildningslagen och som då – det var kanske ett förbiscende – inte ledde till någon moderat reservation. I fråga om undantagsregeln i 5 § andra stycket anläggningslagen bör tilläggas att det ju vore märkligt att om markägarintresset fått vika i en planfråga det sedan skulle kunna hävdas i en anläggningsförrättning så att plangenomförandet hindrades. Var ligger konsekvensen?

Vi skall också komma ihåg att det inte bara är opinionsvillkoret som gäller. Det skall först konstateras att anläggningen har "stadigvarande betydelse". Sedan skall en prövning ske av att fördelarna motsvarar nettokostnaderna – en båtadsprövning. Och över det hela vilar sedan den planprövning som görs kommunalt i demokratiska former.

I fråga om reservationen 2 är mitt allmänna omdöme att reservanternas farhågor är överdrivna – även sett från deras egna utgångspunkter. De är rädda för att en av länsstyrelsen utsedd representant i en samfällighetsförenings styrelse – en representant som förutsatts ha kommunal förankring – skall göra någonting som skadar ägarna av delägarfastigheterna. Det reservanterna väl innerst inne menar är att den här regeln hindrar delägarna att stoppa ett anläggningsbeslut som de inte tycker om av det ena eller andra skälet. Eftersom jag tvivlar på att någon av reservanterna vill vidgå detta, så faller ju argumenteringen i reservationen. Utskottet har för övrigt påpekat att också den av länsstyrelsen utsedde representanten måste följa delägarviljan så länge denna inte strider mot lag och stadgar. Räcker inte det som garanti? Den enda invändning jag kan hitta mot regeln är att den förhoppningsvis skall visa sig onödig

genom att styrelserna handlar enligt förutsättningarna. Men den måste dock finnas som en sista försvarslinje.

Reservationen 3 om finansieringsreglerna förefaller till en början vara den bäst underbyggda, när man där argumenterar mot dolda förmånsrätter och för kreditgivarnas berättigade intresse av att kunna göra goda kreditbedömningar. Är det egentligen inte så att, om den särskilda förmånsrätten före in-teckningarna försvann, skulle i många fall finansieringen försvaras så att många anläggningar – speciellt i sanerings-sammanhang – aldrig blev utförda? På så sätt skulle anläggningslagens effektivitet minskas. Jag tror för min del att kreditgivarnas farhågor är överdrivna. Jag hoppas att de, trots att deras intressen här fått vika, medverkar till finansieringen på detta område också i framtiden. Jag hoppas också att samverkan med bostadslångivningen skall fungera på ett smidigt sätt.

Inledningsvis sade jag att alla reservationer kunde ses som försök att motverka effekten av anläggningslagen. Det gäller sålunda även reservationen 5 till förmån för en lagstiftning om bostadssanering enligt herr Adolfssons modell. Det man talar för är inte, som det sägs i lagförslagets rubrik, ett främjande av saneringsverksamhet utan ett effektivt förhindrande av en planerad sådan. Man kan se framför sig hur föreningar bildas som förhandlar med sig själva och åberopar dessa förhandlingar som ett skäl mot ingripanden enligt bostadssaneringslagen. Jag tror att det räcker som argument i denna del.

Herr Tobé har hamnat i det läget att hans sista motion i riksdagen blivit tillstyrkt eller eljest tillgodosedd på ett sätt som inte lämnade utrymme för en reservation. Jag skall inte kommentera hans förslag i detalj utan nöjer mig med att konstatera detta och hänvisar till utskottsbetänkandet.

Bland förslagen i herr Tobés motion ingår också att ikraftträdandet skjuts upp till den 1 juli 1974. Jag vill härtill bara knyta förhoppningen, att detta inte skall hindra att anvisningar m. m. snabbt går ut. Jag vill i detta sammanhang också erinra om utskottets förslag om en information, som är något mera lättläst för vanliga människor än propositionen 160.

Herr talman! Jag yrkar bifall till civilutskottets hemställan i alla delar.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Grebäck sade att moderaternas politik i markfrågorna fullföljs konsekvent. Det uppfattar jag som ett helt korrekt och för moderata samlingspartiet hedrande erkännande. Herr Grebäck sade vidare att man i centern anser att de enskilda människorna själva skall få sköta sina angelägenheter i så stor utsträckning som möjligt. Det är bra. Det anser vi i moderata samlingspartiet också. Men det finns en skillnad, och den består i att vi i moderata samlingspartiet inte bara anser att man bör slå vakt om äganderätten, utan vi verkar också för en sådan grundläggande regel i vårt rättssamhälle som vaktsläendet om äganderätten utgör.

Vad beträffar opinionsvillkoret i lagförslagets 7 § anser jag det helt ostridigt att det är mera demokratiskt att en minoritet får finna sig i ett majoritetsbeslut än tvärtom. Jag kan inte förstå att herr Grebäck kan anse att det är demokratiskt att en minoritet skall kunna tvinga majoriteten att delta i någonting som den inte vill.

Nr 159

Fredagen den
14 december 1973

Anläggningslag
m. m.

Fredagen den
14 december 1973

Anläggningslag
m. m.

Herr ADOLFSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att också herr Grebäck är konsekvent i sin uppfattning, och jag lägger ingenting negativt i det. Vi vill, herr Grebäck, inte motverka samhällets intressen, men skillnaden mellan centerpartiets och moderata samlingspartiets ståndpunkter är väl i huvudsak den att vi vill ha klara regler när samhällets rätt skall gå före den enskildes. Det är bara det vi begär. Vi motsätter oss inte att man i vissa situationer måste sätta samhällets rätt först.

Det enskilda initiativet tror jag man skall lita litet mera till än vad herr Grebäck vill göra just nu. Det har räckt till för att bygga upp de här fastigheterna som nu är färdiga för renovering. Det förvånar mig att herr Grebäck har så liten tilltro kvar till det enskilda initiativet att det inte skulle räcka till för att sanera de fastigheter som man tidigare har orkat bygga.

Herr GREBÄCK (c) kort genmäle:

Herr talman! Man kan givetvis slå vakt om det enskilda markägarintresset på olika sätt, herr Turesson. Vi bedömer helt säkert den saken från olika utgångspunkter. Min inställning är att vi gör det bäst om vi ser till att samhället fungerar så bra som möjligt. Kan det ske genom samverkan, helst då på frivillig grund, så bör man försöka de utvägarna. Men det kan tänkas situationer där samhällsintresset så att säga måste ta över, och jag har uttryckligen sagt att jag räknar med att i det här sammanhanget kommer det att höra till undantagen.

Herr Turesson och reservanterna vänder sig mot tanken att länsstyrelserna skulle få utse ledamöter i en samfällighetsförenings styrelse. Det finns inga skäl för en sådan ordning, har det sagts. Men då borde vi vara överens om att regeln kan få stå kvar. Finns det inga skäl till det, så kan länsstyrelserna inte heller ingripa. Det är väl samma sak här som i reservationen 1, att man är rädd för att en annan vilja än majoritetens skall kunna göra sig gällande. Men vad är man då rädd för? På den här punkten är ju lagmotiven synnerligen utförliga, och den som kan läsa in något annat än skyddsintresset i dem måste nog ha färgade glasögon.

När skall då denna regel tillämpas? Enligt min mening skall det förhoppningsvis aldrig ske, och så blir det också om styrelsen följer lag och föreningsstadgar. Har man intresse av en gemensam förvaltning blir det också på det sättet. Men det finns naturligtvis exempel på att det kan vara svårt att få en gemensamhetsanläggning till stånd. Vi kan tänka oss en gårdssanering som inte bär sig konkret, hyresmässigt, eller en parkeringsplats för att hålla vissa vägar bilfria och säkra för barn. Här måste det finnas möjligheter för samhället att gå in.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! När herr Grebäck säger att den rätt länsstyrelsen skall få att ändra på den av delägarna antagna stadgan och besluta att styrelsen skall bestå av fler ledamöter än delägarna själva vill ha, så menar herr Grebäck att den är helt ofarlig därför att det finns inga skäl för länsstyrelsen att göra det, och då spelar det ingen roll om bestämmelsen finns i lagen eller inte. Jag kan inte se någon logik i det resonemanget.

Finns det inga skäl, då behöver vi inte en sådan bestämmelse i lagen.

Jag tänker på de tusentals fall där grupper av fastigheter och samfällda ägor ute på landsbygden kommer att förvaltas enligt denna lag och de gemensamma fisken som för fiskevårdens skull kanske är lämpliga att förvalta enligt denna lag. Delägarna kan känna sig avskräckta att ställa sina ägor under en ändamålsenlig gemensam förvaltning därför att de är rädda för det här stadgandet i lagen. Det är nämligen så att det inte blir herr Grebäck eller jag som kommer att bedöma om det finns skäl att tillämpa regeln eller inte, utan det ankommer på vederbörande länsstyrelse att göra det. Står regeln i lagen kan den tillämpas, och när regeln kan tillämpas kan den komma att verka avskräckande. Det har jag fått vittnesbörd om från människor som har lång erfarenhet av sådan här förvaltning och som tycker att detta är ett olustigt ingrepp i deras angelägenheter. Det vill jag inte vara med om att tillstyrka.

Herr ADOLFSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! När jag lyssnade till första delen av herr Grebäcks senaste anförande blev jag nästan förvånad över att inte återfinna herr Grebäcks namn under reservationerna.

Herr GREBÄCK (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kommer nog aldrig att upphöra att förvåna herr Adolfsson. Den erfarenheten har jag gjort i det förgångna.

Jag skall bara be att få ta ett exempel, herr Turesson, som visar att det kan vara ganska värdefullt om länsstyrelsen får sätta in representanter. Vi har i den stockholmska skärgården gemensamma fiskevatten med delägare som har andelstal på tusendelar. Vi tänker oss att det är angeläget ur samhällets synpunkt att åstadkomma ett fiskevårdsområde här. Om herr Turesson vore förrättningsman där och kallade delägarna till sammanträde om detta och en massa människor satte sig emot förslaget på grund av att de äger någon tusendel av samfälligheten, är det då rimligt att de skall kunna förhindra en så angelägen sak som att få till stånd en bättre fiskevård i området? Detta är högaktuella frågor för närvarande. Hur skall vi lösa dem? I det fallet tycker jag det är alldeles självklart att länsstyrelsen får gå in och helt enkelt tvinga fram en gemensamhetsförvaltning.

Herr JADESTIG (s):

Herr talman! Efter detta replikskifte mellan moderaterna och herr Grebäck finner jag ingen anledning att ytterligare förlänga denna debatt. Jag ber bara att få ansluta mig till herr Grebäcks yrkande om bifall till utskottets hemställan i civilutskottets betänkande nr 33.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Fredagen den
14 december 1973

Anläggningslag
m. m.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Wennerfors och Adolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Adolfsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Wennerfors och Adolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Adolfsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	254
Nej	–	44
Avstår	–	2

Punkterna 4–7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Wennerfors och Adolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Adolfsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Wennerfors och Adolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Adolfsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	253
Nej	–	43
Avstår	–	2

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Wennerfors och Adolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Adolfsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Wennerfors och Adolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Adolfsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 260
Nej — 39

Punkterna 11 och 12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herrar Wennerfors och Adolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Adolfsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herrar Wennerfors och Adolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Adolfsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 258
Nej — 39
Avstår — 1

Punkterna 14 och 15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Nr 159

Fredagen den
14 december 1973

Anläggningslag
m. m.

Fredagen den
14 december 1973

*Ledningsrätts-
lag m. m.*

*Ang. behovet av
biologiska läke-
medel*

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 34 i anledning av propositionen 1973:157 med förslag till ledningsrättslag m. m.

Herr GREBÄCK (c):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till civilutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna utskottsbetänkanden till morgondagens sammanträde.

§ 5 Ang. behovet av biologiska läkemedel

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara dels herr *Gernandts* (c) den 25 oktober framställda interpellation, nr 136, dels herr *Nordgrens* (m) i kammarens protokoll för den 1 november intagna fråga, nr 285, och anförde:

Herr talman! Herr Gernandt har i en interpellation ställt vissa frågor till mig som rör möjligheterna för patienter att använda s. k. biologiska läkemedel. Vidare har herr Nordgren ställt en enkel fråga beträffande ett speciellt preparat benämnt Iscador.

Jag besvarar interpellationen och den enkla frågan i ett sammanhang.

Vi har på läkemedelsområdet liksom på så många andra områden i vårt land en lagstiftning som har kommit till i syfte att skapa trygghet för den enskilda människan i olika situationer. När det gäller läkemedelsområdet är syftet med lagstiftningen att garantera konsumenten att få så bra läkemedel som möjligt. De grundläggande bestämmelserna om läkemedelskontrollen finns i läkemedelsförordningen och i anslutning till denna förordning utfärdade bestämmelser. Denna lagstiftning innehåller regler för bl. a. tillverkning, import och handel med läkemedel.

För att få tillverka läkemedel krävs tillstånd av socialstyrelsen utom då läkemedel tillverkas på apotek. Vid tillverkning av läkemedel får användas endast varor, vilkas art eller sammansättning samt renhet och halt är väl känd. Höga hygieniska krav måste givetvis också ställas på tillverkningen.

Vad beträffar försäljning av läkemedel gäller att farmaceutiska specialiteter, dvs. standardiserade läkemedel, inte får säljas utan att vara registrerade hos socialstyrelsen. Som villkor för registrering gäller att specialiteten befunnits ändamålsenlig och i övrigt uppfyller de krav i fråga om kvalitet, märkning och skäligt pris som ställts upp i läkemedelsförordningen. Läkemedlen skall sålunda vara av fullgod beskaffenhet och vid normal användning inte medföra skadeverkningar som står i miss-

Frëdagen den
14 december 1973

*Ang. behovet av
biologiska läke-
medel*

förhållande till den avsedda effekten. Jag utgår ifrån att vi är överens om dessa målsättningar för läkemedelskontrollen.

De regler som jag här redogjort för gäller för både syntetiska och biologiska läkemedel. I den allmänna diskussionen om de s. k. naturläkemedlen har framförts önskemål om att de skall kunna användas även om de inte uppfyller vissa för andra läkemedel gällande krav. Socialstyrelsen har därför helt nyligen tillsatt en arbetsgrupp bestående av fem personer utanför styrelsen för att utreda förutsättningarna för användning av s. k. naturläkemedel vid sjukdomsbehandling. Enligt socialstyrelsens direktiv för arbetsgruppen skall representanter för de organisationer som förespråkar en särbehandling av dessa preparat ges tillfälle att närmare precisera önskemålen om preparatens tillgänglighet och vilka krav som skall kunna ställas på ifrågavarande läkemedel.

Jag vill i detta sammanhång erinra om att riksdagen för endast några dagar sedan behandlade socialutskottets betänkande nr 27 i anledning av motion om ökad användning av natursubstanser och naturläkemetoder inom sjukvården m. m. De frågor som tagits upp av herr Gernandt och herr Nordgren ger mig anledning att i alla avseenden instämma i vad utskottet anfört i detta betänkande.

Med anledning av den speciella fråga som berörts av herr Nordgren vill jag erinrar om att socialstyrelsen på särskild framställning har rätt att medge s. k. licensförsäljning av sådan oregistrerad medicinsk specialitet som viss person av läkare befunnits vara i behov av med hänsyn till sitt hälsotillstånd. Sådan licensförsäljning har i några fall medgivits i fråga om Iscador.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Aspling för svaret på min interpellation.

Svaret redovisar ju i huvudsak kända förhållanden och gällande bestämmelser. Några omedelbara lättnader för dem som verkligen känner behov av vissa speciella biologiska preparat utan särskilt licensförfarande ställs således inte i utsikt. Statsrådet säger sig i alla avseenden instämma i vad socialutskottet har anfört i betänkandet 1973:27 och framhåller särskilt den utredning som socialstyrelsen nyligen har tillsatt för att, som det är formulerat i statsrådets svar, "utreda förutsättningarna för användning av s. k. naturläkemedel vid sjukdomsbehandling". Statsrådet Asplings formulering av utredningsdirektiven är den mest positiva och långtgående formuleringen hittills när det gäller referat och återgivanden av utredningsdirektiv, med undantag förstås för ursprungsformuleringen i naturläkemedelsmotionen 1973:1174, där vi har begärt om möjligt ännu mer. Jag är mycket uppmärksam på innebörden i formuleringen av utredningsdirektiven, därför att ärendet är så angeläget för mig och flera hundra tusen medborgare i vårt land. Statsrådet känner mycket väl till att en avsevärd mängd av Sveriges befolkning har ett mycket stort intresse för resultatet av den tillsatta utredningen.

Man hyser alltså stora förhoppningar och starka önskemål om att de s. k. naturläkemedlen skall erkännas och göras legitimt tillgängliga och användbara. Jag skall inte gå in på alla argument i den här frågan.

Fredagen den
14 december 1973

Ang. behovet av
biologiska läke-
medel

Statsrådet känner dem alla, och övriga kan läsa dem i riksdagens protokoll för den 11 december 1973 där de blev ordentligt genomgångna. Men att jag har varit ganska envis beträffande formuleringen beror på att när det gäller den allra första formuleringen, nämligen i utredningsdirektiven från socialstyrelsen, kan jag inte finna att man har – formuleringensmässigt i varje fall – gått så djupt in på den stora frågan om naturläkemedlens berättigande – om de är verkningsfulla eller inte – som är önskvärt. Man skriver att det i diskussionen har framkommit önskemål om att man skall kunna få begagna naturläkemedel utan de prövningsbestämmelser som normalt gäller för läkemedel, och det skall alltså tillmötesgå genom en utredning som skall pröva i vad mån så kan ske och om vissa läkemedelsgrupper kan avgränsas för detta. Det är, som jag sade i debatten kring detta tidigare, så att resultatet i det enklaste fallet skulle kunna bli att man avgränsar nypon, kamomille, groblad och sådana enkla saker, och därmed skulle utredningen ha gjort sitt jobb.

Då har man uttalat sig litet kraftfullare i socialutskottets handlingar, där man talar om att utredningen skall avse möjligheten att *tillhandahålla* naturläkemedel. Det avser mera att man genom affärer och på annat sätt skall kunna tillhandahålla läkare och patienter dessa medel, och det är ytterligare ett steg på vägen. När nu statsrådet här använder formuleringen "förutsättningarna för *användning* av s. k. naturläkemedel" låter det bra mycket mera hoppfullt, och jag kan väl känna mig lugnare.

Vad jag och många med mig hoppas är att det skall bli en generös licensgivning framöver tills utredningen är genomförd. Utskottet har formulerat det så att utredningen förväntas ta mycket lång tid på grund av uppdragets svårighet. Jag har sett i en handling att man har planerat för fem sammanträden under budgetåret 1973/74, och sedan vet man inte hur lång tid det kan ta under åren framöver.

Eftersom detta nu är en så omfattande och, tycker jag, viktig fråga, som många människor är berörda av och som det bland allmänheten i stor utsträckning anläggs känslomässiga synpunkter på, kan man väl säga att det även är en ganska stor folkpsykologisk fråga. Jag vill då be statsrådet att – inte bara som departementschef och därmed chef för socialstyrelsen utan också som regeringsmedlem, socialdemokrat och människa – att säga sin mening huruvida det kan anses berättigat att försöka lösa den folkpsykologiska frågan genom att göra en grundlig utredning om huruvida naturläkemedlen och naturläkemetoderna är verkningsfulla eller inte. Annars kommer debatten ute bland allmänheten att fortgå år efter år. Man kommer då att klandra dem som inte vill släppa fram naturläkemedlen och hänvisa till alla de fall där man tror att vederbörande har blivit hjälpta av naturläkemedlen.

Får jag alltså be statsrådet vara vänlig att göra ett auktoritativt uttalande i den frågan.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Aspling för svaret på min fråga angående cancermedicinen Iscador.

Med tanke på den positiva inställning som statsrådet hyser till andra sjukvårdsfrågor som jag har frågat om vill jag tro att herr Asplings svar,

även när det gäller detta speciella preparat, är klart positivt menat. Statsrådet erinrar i svaret om att socialstyrelsen har rätt att medge licensförsäljning av sådan oregistrerad medicinsk specialitet som läkare har funnit en person vara i behov av med hänsyn till vederbörandes hälsotillstånd. Sådan licens har också i några fall medgivits av socialstyrelsen. Men, herr statsråd, varför bara i några fall?

Jag vill erinra om att jag formulerade denna fråga innan beslutet i Järna var aktuellt. Bakgrunden till min fråga är att vi inom slakten har haft ett par kvinnliga medlemmar, som för åtskilliga år sedan avled i cancer. Det var innan Iscadorpreparatet var känt här i Sverige. För närvarande har jag i bekantskapskretsen en cancerpatient. Hon opererades tredjedag jul i fjol på ett Norrlandslasarett – det var inte Söderhamns lasarett. I mars i år visade det sig att hon inte kunde gå, och litet senare fick hon vid besök på ett annat lasarett det beskedet att sjukdomen hade spritt sig ytterligare, trots operationen. Rörelseförmågan och det psykiska tillståndet försämrades sedan mer och mer. Hon måste skötas som en psykiskt och fysiskt helt handikappad människa. Hennes anhöriga hade hört talas om Iscadorpreparatet, som är ett registrerat läkemedel i Tyskland, Schweiz, Österrike, England m. fl. länder. De lyckades föra in det från Tyskland i början av augusti i år. Nu går vederbörande omkring till synes fysiskt och psykiskt fullt frisk och kry – utan kryckor! -- Hon har heller inga andra besvär.

Jag skulle kunna anföra ytterligare exempel men skall inte uppta tiden med det. När man på nära håll upplevt detta måste man fråga sig: Varför får icke preparatet, som av erkända, europeiska forskare – jag har namnen på dem om så önskas – bevisats verka klart positivt på patienter och bevisats icke förorsaka några som helst biverkningar, säljas här i landet efter läkares ordination till i varje fall de cancerpatienter som själva vill pröva det? Varför avslår socialstyrelsen utan motivering ofta ansökningar om licens? Varför beslutas preparatet i tullen? Varför får icke dödsdömda människor – det finns som sagt många fall liknande det jag anfört -- chansen att bli friska och leva ytterligare några och kanske många år i vårt "välfärdssamhälle"?

Herr talman! Jag vädjar även i detta fall till statsrådet Aspling att ta kontakt med socialstyrelsen och uppmana den först och främst att vara generösare med licensgivningen men också att snarast möjligt medverka till att denna medicin registreras och blir tillgänglig på svenska apotek.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja tillägga ytterligare en formulering av den frågan till statsrådet.

Det är ett faktum att socialstyrelsen i vissa fall lämnat licens men i många andra vägrat att göra det. Många människor här i landet skulle vara tacksamma att få veta, på vilka kriterier socialstyrelsen vägrar respektive beviljar licenser. Går socialstyrelsen efter hur pass obotligt sjuka patienterna är med konventionella medel eller vilka principer går man efter? Det är faktiskt en fråga som betydligt fler än jag gärna skulle vilja ha ett svar på.

Fredagen den
14 december 1973

*Ang. behovet av
biologiska läke-
medel*

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Kvällen är sen, och vi har att motse ett tidigt plenum i morgon. Jag skall därför för egen del inte förlänga debatten. Den pågick för övrigt i samma ämne under åtskilliga timmar häromkvällen.

Det har ställts en del frågor, och jag skall kommentera några av dem.

Den utredning som socialstyrelsen tillsatt kommer givetvis att bedrivas förutsättningslöst och ingående. En ledamot av regeringsrätten blir sammankallande, och övriga ledamöter representerar farmaci, farmakologi och invärtes medicin. Sammansättningen av arbetsgruppen markerar att detta, självfallet, är en fråga med många aspekter. Avsikten är också att företrädare för organisationer på naturläkemedelsområdet skall beredas möjligheter att framföra sina synpunkter och argument. Det står klart i de direktiv som har utfärdats.

Jag finner detta vara ett konstruktivt initiativ av socialstyrelsen. Jag kanske skulle kunna nöja mig med den kommentaren.

Jag skall inte gå in på de frågor som ställts av herr Nordgren beträffande ett medel. Jag har i mitt interpellationssvar sagt att i den mån någon patient på grund av sitt hälsotillstånd av läkare skulle anses vara i behov av något sådant läkemedel — exempelvis det vi här diskuterar — finns möjlighet för socialstyrelsen att medge s. k. licensförsäljning. Bestämmelser härom finns alltså redan i den gällande läkemedelskungörelsen.

Herr talman! Jag vill tillägga ett par ting. Låt mig understryka att lagstiftningen på läkemedelsområdet är en skyddslagstiftning som syftar till att skydda patienter både mot medel som saknar verkan eller har obetydlig verkan och mot medel som har biverkningar som inte står i rimligt förhållande till den positiva effekten. Det gäller alltså att tillförsäkra patienterna så säkra och bra läkemedel som möjligt.

Det är inte för mycket sagt att vi har en internationellt sett högtstående läkemedelskontroll i vårt land. Flera andra länder har inlett ett nära samarbete med socialstyrelsens läkemedelsavdelning. Det är bl. a. ett uttryck för den respekt och tillit den svenska läkemedelskontrollen internationellt sett åtnjuter.

Jag skall inte heller gå in i någon längre debatt och inte heller ge mig in på någon direkt polemik. Men låt mig ändå säga att när man här på detta sätt talar om dessa medel och t. o. m. i vissa sammanhang rekommenderar dem mot cancer, polio, tbc, etc. är det väl en rimlig begäran att man också bevisar och dokumenterar deras effekt.

På sitt sätt är det egentligen anmärkningsvärt att intet av de biologiska läkemedel diskussionen gäller anmälts till registrering. Tillverkarna har därigenom inte gett samhällets läkemedelskontroll någon möjlighet att bedöma medlens effekt. Nu är utredningen tillsatt. Jag har betonat att det är en utredning som självfallet — vi är vana vid det här i vårt land — tar sina uppgifter allvarligt. Det kommer alltså denna utredning att göra och vi har, herr talman, att avvakta utredningens resultat.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Jag förstår att herr talmannen och statsrådet snarast möjligt vill avsluta debatten, och jag skall inte förlänga den mycket. Det

Fredagen den
14 december 1973

*Ang. behovet av
biologiska läke-
medel*

är helt naturligt eftersom vi hade en liknande debatt, som jag lyssnade till, för några dagar sedan.

Jag skall hålla mig till den fråga jag ställt, nämligen om preparatet Iscador. Det finns alltså möjligheter för socialstyrelsen att ge licens, såsom statsrådet framhöll. Det är då helt naturligt att man är förvånad över att inte en sådan licens har kunnat beviljas i det fall jag påvisade alldeles nyss. Det har icke skett utan vederbörande måste, för dyra medel, skaffa det från Tyskland och hon går nu som sagt till synes omkring frisk och kry.

Man är rädd för biverkningar och liknande. I slutet av 1920-talet och början av 1930-talet hade jag förmånen att vistas i Wien i tre år. Redan då skrev man i tidningarna om försök med detta preparat. Jag trodde inte på det på den tiden. Men sedan har professor Saltzer, som ordinerat preparatet under åtskilliga årtionden, och hans efterträdare visat - senast vid kirurgkongressen i Österrike 1972 - att preparatet Iscador hjälpt åtskilliga människor och icke förorsakat några biverkningar. Jag tror det var ett par tusen fall som redovisades vid kongressen. Även om vår läkarvetenskap står högt - det är ingen som vill bestrida det - kan vi inte påstå att den österrikiska, den tyska eller den engelska läkarvetenskapen inte har förutsättningar för att bedöma detta preparat. Vi borde kunna hämta erfarenheter därifrån om vi själva inte kommit så långt i just detta avseende. Det är det jag tycker är så märkligt. När bevisligen andra medel, operationer eller liknande, inte hjälper, tycker jag att människorna skall ha sin fria rätt att åtminstone få försöka detta medel om de blir ordinerade detsamma av läkare.

Jag skall inte uppehålla kammarens ledamöter längre, men jag håller fast vid min vädjan till herr statsrådet att tala med socialstyrelsen om att vara generösare med licenserna och att - naturligtvis efter ordination från läkares sida - även göra preparatet tillgängligt här i Sverige.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Jag skall försöka fatta mig kort, herr statsråd. Jag strävar inte alls efter att få sista ordet. Men jag skulle gärna vilja säga några ord om hur människor ute i landet uppfattar situationen, eftersom jag tror mig veta en del om detta.

När den nya läkemedelsförordningen förelades riksdagen i en proposition för ett antal år sedan deklarerade man från regeringen att det inte ansågs befogat med särskilda ingripanden mot preparat med läkemedelskaraktär som försäljs i den fria handeln så länge det rör sig om risk för skadeverkningar. Risken för skadeverkningar betonades. Att det sedan finns felaktiga angivelser som överreklamerar varorna på förpackningar och i reklam är en annan sak. Det bör stävjas. Men i deklarationen talade man om risk för skadeverkningar.

Sedan dess har inget inträffat som motiverar en ändrad hållning från riksdagen och regeringen i den här saken. En läkemedelsreform har tillkommit som betalar huvuddelen av apoteksmedicinerna med skatte-medel, hur dyra de än är och hur rikligt läkare än skriver ut dem. Det har gått oerhört mycket extra pengar till en mängd dyrbar medicin som kanske inte alltid har förbrukats. Detta i sin tur verkar kanske

Fredagen den
14 december 1973

*Ang. behovet av
biologiska läke-
medel*

begränsande på allmänhetens vilja att köpa icke subventionerade mediciner. Då tycker allmänheten att det har gått litet snett, kanske inte hela allmänheten men några hundratusen människor som intresserar sig för det här. När sjukvårdskostnaderna stiger oroväckande högt och alla initierade inser att man borde satsa mera på alla former av hälsovård – kompletterande hälso- och sjukvård – börjar socialstyrelsen i dessa dagar att genom polis, tull- och hälsovårdsnämnd samt konsumentombudsmannen att agera kraftigt för att hålla efter den verksamhet som sysslar med naturliga hälsomedel och som i tid vill justera sjukdomar och förebygga tendenser till sjukdomar och i vissa fall bota dem. Det är fråga om preparat som det känns naturligt att använda för sådana personer som tror på att de kan bota dem.

Jag har velat ge synpunkter på hur människor ser på den här frågan. När man vill verka i denna anda och försöka få förståelse för detta, tycker jag att man skall ge uttryck för den saken också.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Herr Nordgrens och herr Gernandts inlägg föranleder mig bara att säga följande.

Vi har en lagstiftning på detta område liksom på så många andra områden. Lagstiftningen skall respekteras ända till dess den ändras av riksdagen. Det är vad som gäller. En effektiv läkemedelskontroll utgör – låt mig stryka under det, herr talman – en del av den sociala trygghetspolitik som vi byggt upp här i vårt land. Jag hoppas att även herrar Gernandt och Nordgren vill ställa sig bakom de viktiga medicinska och humanitära motiv som ligger till grund för läkemedelslagstiftningen.

Herr talman! Det är vad jag nu avslutningsvis i korthet skulle vilja ha sagt i den här debatten.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Jag håller helt och hållet med om detta, statsrådet Aspling. Läkemedelskontrollen i vårt land är kanske den bästa i världen, och de som är satta att sköta den nedlägger stora ansträngningar för att det inte skall bli några skadeverkningar, även om läkemedlen innehåller sådant som kan bidra därtill. Om jag inte läst fel i handlingar från Europa, har man gjort stora ansträngningar inom EG för att få en gemensam läkemedelsverksamhet till stånd, men man har under alla dessa år inte upptäckt några skadeverkningar av de "naturgivna" läkemedlen. Det är därför svårt att förstå varför de skall anses vara så farliga här i Sverige att de skall behöva genomgå samma rigorösa prov som de kemiska läkemedlen. Dessutom har man på kunnigt håll i Europa förklarat, att det inte går att göra samma prövning av de s. k. naturgivna läkemedlen.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Helt naturligt skall lagstiftning respekteras, herr statsråd. Men i det tidigare inlägget sade statsrådet, att lagstiftningen är till även för att skydda patienterna, människorna. I det aktuella fall jag berört om cancermedicinen – jag har flera exempel om herr statsrådet vill ha sådana – har det nu visat sig att lagstiftningen försvarat för patienterna att få sin

medicin. Det är naturligtvis inte så angenämt vare sig för anhöriga eller vederbörande självt att vara lagbrytare och tvingas att på ett eller annat sätt, eventuellt genom smuggling, skaffa sig medicinen. Då lagen är sådan är det önskvärt att den justeras eller att licensgivningen blir, som jag sade tidigare, mera generös. Jag hoppas att statsrådet och den arbetsgrupp som nu tillsatts kommer att verka i den riktningen.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 159

Fredagen den
14 december 1973

*Om åtgärder för
att tillgodose
laxfiskeintresset
i Mörrumsån*

§ 6 Om åtgärder för att tillgodose laxfiskeintresset i Mörrumsån

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr *Gustavssons* i Alvesta (c) den 16 oktober framställda interpellation, nr 105, till herr jordbruksministern Bengtsson, och anförde:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat om jag är beredd att vidta åtgärder för att på ett objektivt sätt klarlägga vilken minsta vattenföring som behövs för att tillgodose laxfiskeintresset i Mörrumsån och åns uppgift som reproduktionsplats för laxens fortbestånd i Östersjön.

För sjön Åsnens reglering gäller en fast tappningsplan, som fastställdes av vattenöverdomstolen i dom år 1968. Tillstånd att börja reglera Åsnen enligt denna tappningsplan lämnades av vattendomstolen i dom år 1971. Båda domarna vann laga kraft. Regleringen började år 1972. Den avlöste den tillfälliga reglering som med stöd av särskilda domar pågått sedan början av 1940-talet. Dessförinnan var Åsnen ända sedan 1800-talet reglerad med dammbyggnader utan dom.

Vid prövningen av frågan om tappningsplanen hade domstolarna till sitt förfogande en omfattande hydrologisk utredning. Planen innebär bl. a. att Mörrumsåns nedströmsdel tillförsäkrats en viss minimivattenföring med hänsyn till laxfisket m. m. Denna är under större delen av året satt till 9 kubikmeter per sekund. Vattenföringen får begränsas ytterligare under högsommaren för att undvika att Åsnen avsänks i allför hög grad. Den får dock av hänsyn till bl. a. laxfisket inte understiga 7 kubikmeter per sekund.

Under de senaste årens torka i sydöstra Sverige har tillrinningen till Åsnen och andra sjöar i dessa delar av landet varit ovanligt låg. Sålunda har tillrinningen till Åsnen inte varit så liten sedan år 1921. Torkan har medfört en oförutsedd sänkning av sjöns lågvattenstånd utöver den som regleringen åstadkommer.

En jämkning av tappningsplanen kräver att samtliga intressenter som berörs av regleringen enas därom. Enligt vad jag inhämtat kommer kammarkollegiet, som har att bevaka det allmännas rätt och intressen i vattenmål, att ta initiativ till överläggningar mellan intressenterna. Jag förutsätter att en eventuell jämkning av tappningsplanen kommer att föregås av ingående undersökningar bl. a. rörande dess inverkan på laxfisket.

Jag befinner mig, herr talman, i den ovanligt förmånliga situationen att jag inte bara har möjlighet att lämna ett interpellationssvar utan jag

kan också i en herr Gustavsson i Alvesta närstående tidning, Växjöbladet, ta del av referatet av den debatt som vi skall föra här i kväll i denna fråga. Av det referatet finner jag att herr Gustavsson är nöjd med mitt svar och att han tänker ha vänligheten att inbjuda mig till detta område för att studera förhållandena där. För att om möjligt bespara herr talmannen ytterligare en replik vill jag då bara fullständiga mitt svar genom att säga att jag redan har fått en inbjudan av det socialdemokratiska partidistriktet där nere att besöka området kring sjön Åsnen. Jag har svarat att jag tänker göra det så snart det över huvud taget blir möjligt och när det kan vara lämpligt med hänsyn tagen till det studium som skall bedrivas i området.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Jag är mycket tacksam för det positiva svaret, vilket också bevisar det stora intresse som finns för denna fråga. Jag tackar för den service som vår nye jordbruksminister ger, eftersom jag gått och burit på detta svar i två dygn. Svaret skulle ju ha lämnats i går natt. Jag ville inte neka tidningarna, när man ringde i går, utan talade om vad herr statsrådet hade att säga.

Jag noterar svarets sakliga innehåll och uttalar förhoppningen att samma positiva inställning skall präglade den fortsatta debatten om Åsnen. Åsnenfrågan blev ju något av ett politiskt slagträ i valrörelsen, och det har inte gagnat sakfrågan.

Sedan jag ställde min interpellation har länsstyrelsen i G län tagit initiativ till överläggningar med intressenter i denna fråga. Dessa överläggningar ledde till en framställning till kammarkollegiet om att detta som företrädare för det allmänna skulle undersöka möjligheterna till sådan jämkning av vattenhushållningsbestämmelserna att regleringens negativa verkningar på sjön Åsnen och dess stränder så långt möjligt elimineras. När jag ställde min interpellation hade jag ingen kännedom om detta. Nu meddelar statsrådet att kammarkollegiet kommer att ta initiativ till överläggningar med intressenterna. Jag är tacksam för det beskedet, som jag hälsar med tillfredsställelse. Jag ser det också som ett steg på vägen mot en angelägen lösning av en besvärlig men mycket viktig fråga.

Min direkta fråga i interpellationen gällde huruvida statsrådet var beredd att på ett objektivt sätt klarlägga vilken minsta vattenföring som behövs för att tillgodose laxfiskeintresset i Mörrumsån och säkra åns uppgift som reproduktionsplats för laxens fortbestånd i Östersjön. Det är ju en del av det komplicerade problemet.

Jag har nu fått svaret att statsrådet förutsätter att en eventuell jämkning av tappningsplanen kommer att föregås av ingående undersökningar, bl. a. dess inverkan på laxfisket. Jag tar det svaret som ett uttryck för att jordbruksministern mycket noga följer det här ärendet, så att det statliga organ som har att pröva vattenbehovet för laxfisket noggrant undersöker förutsättningarna för att minimera vattenbehovet till gagn för olika intressenter i Åsnen och dess omgivning.

Jag tillåter mig också hysa förhoppningen att de överläggningar som kammarkollegiet kommer att ta initiativ till skall leda till en lösning som

är godtagbar från skilda synpunkter. Statsrådet känner till det starka engagemang som kommit till uttryck från allmänheten för att få till stånd en lösning av problemen så att redan uppkomna skador kan elimineras och de skador förhindras som uppstår på miljön och naturen om inte den nuvarande domen på något sätt kan jämkas.

Statsrådet har ju genom Växjöbladet fått min inbjudan att komma till länet – jag framförde den också personligen häromdagen – och jag är tacksam för att han kommer ned. Jag tror det är värdefullt att statsrådet får ta del av befolkningens uppfattning i denna fråga och att han får möjlighet att besiktiga de skador som redan har uppstått, även om en del av förklaringen till dem är att vi egentligen inte har haft något normalt vattenstånd sedan domen föll. Välkommen alltså ner till Kronobergs län, herr statsråd!

Herr CARLSTRÖM (fp):

Herr talman! Eftersom den interpellation herr Gustavsson i Alvesta ställt till jordbruksministern i hög grad intresserar många människor i Blekinge län och angränsande Kronobergs län har jag med intresse lyssnat på statsrådets svar. Jag hade väl knappast väntat att svaret skulle blivit mera uttömmande än som det nu blev, men frågan i hela dess vidd kanske motiverar att ytterligare några synpunkter anföres.

Olyckligtvis har, som interpellanten anført, en torkperiod förekommit under den gångna delen av 1970-talet inom ifrågavarande nederbördsområde, vilket medfört begränsade tappningsmöjligheter från sjön Åsnen till Mörrumsån. Det är ju olyckligt att den minskade vattentillgången förorsakat motsatsförhållanden mellan markägarna kring sjön Åsnen, som givetvis är missnöjda genom den förfölning av landskapet som den ändrade vattennivån naturligen åstadkommit, och övriga intressenter – SIAB, Sydkraft och domänverket. Det senare har ju att bevaka fiskeintressena i Mörrumsån.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har så sent som den 19 november i år behandlat regleringen av sjön Åsnen, då man också beslöt hemställa att kammarkollegiet, som företrädare för det allmänna, skulle undersöka möjligheterna till sådan jämkning av vattenhushållningsbestämmelserna att regleringens negativa verkningar på sjön Åsnen och dess stränder så långt möjligt elimineras. Länsstyrelsen underströk också sjöns allt större betydelse för fritidsfiske och andra fritidsaktiviteter.

Kungl. kammarkollegiet handlade snabbt, och sammanträde med samtliga berörda parter skall komma till stånd den 16 januari 1974. Man skall då se vad man kan göra åt saken.

För Mörrumsåns laxfiskebestånds del och för reproduktionen av lax och laxöring i Mörrumsån är det en tvingande nödvändighet att vattenståndet i ån icke blir alltför lågt utan att en viss tappning sker kontinuerligt och att dessa vattenkvantiteter blir så dimensionerade att reproduktionen gagnas. Den avkunnade vattendomen har tagit sikte på detta.

Mindre än 9 kubikmeter per sekund får ej tappas enligt den gällande planen med undantag för en kortare period under högsommaren, då det varken är lektid eller laxvandring. Vad man kanske önskar från fiskehåll

Nr 159

Fredagen den
14 december 1973

*Om åtgärder för
att tillgodose
laxfiskeintresset
i Mörrumsån*

är att man under en viss period släpper en ökad kvantitet vatten genom ån för att därigenom rensa upp i ån. Den ökade vattenkvantiteten kan man erhålla genom sparsamhet under viss annan del av året.

Reproduktionen av lax och laxöring i Mörrumsån är utomordentligt värdefull för såväl fritidsfisket i ån och i havet utanför som för yrkesfisket. Mörrumsån är en av de få laxförande åarna i södra Sverige, och den bör bevaras såsom sådan. Jag hoppas också att myndigheterna snart beviljar medel till uppförande av en laxodlingsanstalt i Mörrum. En sådan är ekonomiskt försvarbar och skulle säkerligen innebära ökade fångster av lax och laxöring. Domänverket har inköpt mark för ändamålet. Att vattnet är lämpligt för laxodling bekräftas av de försök som i begränsad omfattning gjorts i Mörrumsån. Som exempel kan nämnas att man 1970 utplanterade smolt, dvs. laxungar, som var 11,5–12 cm långa och vägde 29 gram. Efter ett år i frihet ökade fiskens vikt till mellan 2 och 4,5 kg och längden upp till 75 cm. Inget annat vatten i Sverige kan uppvisa motsvarande resultat, enligt vad jag inhämtat från fiskesakkunnigt håll.

Jag har bara velat peka på detta förhållande för att påvisa hur angeläget det är att vattentappningen från sjön Åsnen icke ytterligare stryps men att alla goda krafter samverkar i strävandena att tidsmässigt reglera vattnet så, att skador på laxbeståndet i Mörrumsån i görligaste mån undviks.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 23.26.

In fidem

BENGT LAMBE

/Solveig Gemert